

OPISKELIJOIDEN AGGRESSIIVINEN KÄYTTÄYTYMINEN

Toimintamalleja aggressiivisen käyttäytymisen kohtaamiseen
Ammattiopisto Luovin Muhoksen yksikössä.

Matti Kontu
Esa Koskela
Kehittämishankeraportti
Syyskuu 2008

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Kontu Matti, Koskela Esa	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 41	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Opiskelijoiden aggressiivinen käyttäytyminen. Toimintamalleja aggressiivisen käyttäytymisen ennaltaehkäisemiseen ja kohtaamiseen Ammattiopisto Luovin Muhoksen yksikössä.		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen erityisopettajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Leena Heimonen		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää millaisia uhka- tai väkivaltatilanteita Ammattiopisto Luovin Muhoksen yksikön henkilöstö on kohdannut opiskelijoiden ohjaustilanteissa? Miten henkilökunta on toiminut ja millaista apua heillä on ollut käytettävissään tällaisiin tilanteisiin? Miten syntyneiden- uhka ja väkivaltatilanteiden jälkihoito toteutettiin?</p> <p>Tavoitteena oli myös kartoittaa ovatko työntekijät saaneet koulutusta tai ohjeita tällaisten tilanteiden ratkaisemiseksi? Lisäksi halusimme saada tietoa millaisesta koulutuksesta voisi olla hyötyä henkilökunnalle uhka- ja väkivaltatilanteiden ennakointiin ja kohtaamiseen.</p> <p>Kehittämishankeraportissa tarkastelemme aggressiivisuuteen liittyvää taustateoreettista ajattelua ja lisäksi pyrimme selvittämään miten erilaisten opiskelijoiden aggressiivinen käyttäytyminen ilmenee. Pyrimme löytämään pedagogisia toimintamalleja, joiden avulla opiskelijoiden aggressiivista käyttäytymistä voitaisiin ennaltaehkäistä oppilaitosympäristössä. Kehittämistyössä tarkastelussa olevat opiskelijoita ovat pääasiallisesti kehitysvammaisia nuoria tai sosiaalis-emotionaalista häiriöisiä nuoria.</p> <p>Henkilökunnan haastatteluista ilmeni, että useat heistä olivat kohdanneet työssään sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa opiskelijoiden taholta. Keinoina aggressiivisen opiskelijan kohtaamiseen pidettiin koulutusta ja riittävää ohjeistusta uhka- ja väkivaltatilanteiden ennakointiin ja hallintaan. Haastatellut korostivat myös opiskelijatuntemuksen ja vahvan käytännönkokemuksen hyödyntämistä tilanteiden hallinnassa. Opiskelijoiden aggressiivinen käyttäytyminen on vakava ongelma koulumaailmassa. Siihen pitää puuttua ja löytää oppilaitoksen sisäiset toimintamallit niin, että opiskelijoille että henkilökunnalle taataan turvallinen kouluyhteisö.</p>		
Avainsanat (asiasanat) aggressiivinen käyttäytyminen, uhka- ja väkivaltatilanteet, toimintaohjeita väkivaltatilanteisiin		
Muut tiedot		

Author(s) Kontu Matti, Koskela Esa	Type of Publication Development project report	
	Pages 41	Language Finnish
Confidential ☐ Until _____		
Title Students' aggressive behaviour in Luovi Vocational School, Muhos: functional models to prevent aggressive behaviour in the school.		
Degree Programme Jyväskylä University of Applied Sciences, Special Needs Teacher Education		
Tutor(s) Leena Heimonen		
Assigned by		
Abstract <p>The aim of this study was to find out what kind of risks and violent situations staff members in Luovi Vocational School, Muhos have faced while working with students. We wanted to find out how the staff members reacted in such situations and what kind of help and support they received at the time and later.</p> <p>Our aim was to find out if staff members had had any training or support to enable them to resolve this kind of situation. In addition we wanted to find out what kind of training would be helpful for staff so that violent situations could be prevented or better handled.</p> <p>In our assignment we present different theories of aggressive behaviour and we also try to discover how aggressive behaviour is manifested in different kinds of students. We try to find functional models which can help us prevent students' aggressive behaviour in class. In the main our study is concerned with students who are mentally handicapped or who suffer social-emotional disorders.</p> <p>When interviewing the staff members, we found that many of them had faced physical and emotional violence. In learning to understand the aggressive student it is important to have training and clear guidelines for handling violent situations. We can also learn from our own experience and those of our colleagues.</p> <p>From our study found out that best basis for functional models are practical concrete examples; for example, answering a question such as: 'what level of strength can you use in physical contact?'</p> <p>Students' aggressive behaviour is a serious problem in the school world. There needs to be positive intervention and each school should make its own action plan so that both the staff and the students have a safe school community in which to work.</p>		
Keywords Aggressive behaviour, threat- and violence situations, functional models for the violent situation		
Miscellaneous		

1 JOHDANTO.....	5
2 AGGRESSIIVISUUS VOIMAVARANA JA UHKANA.....	6
2.1 Nuorten aggressiot väkivaltakäyttäytymisenä.....	8
2.2 Kehitysvammaisuus ja aggressiivisuus.....	10
2.3 Sosiaalisesti ja emotionaalisesti häiriintynyt nuori ja aggressiivinen käyttäytyminen.....	13
3 OPISKELIJOIDEN AGGRESSIIVINEN KÄYTTÄYTYMINEN AMMATTIOPISTO LUOVIN MUHOKSEN YKSIKÖSSÄ.....	14
3.1 Henkilöstöön kohdistunut aggressiivinen käyttäytyminen.....	15
3.2 Henkilöstön kokemia uhka- ja väkivaltatilanteita.....	19
3.3 Miten henkilöstö menetteli kokemissaan uhka- ja väkivaltatilanteissa?.....	19
3.4 Uhka- ja väkivaltatilanteiden jälkihoito.....	21
4 VOIKO AGGRESSIIVISEN OPISKELIJAN KOHTAAMISTA OPETELLA?.....	23
4.1 Keinoja kohtaamiseen oppilaitosympäristössä.....	23
5 EHDOTUKSIA TOIMINTAMALLEIKSI.....	25
5.1 Kyselyn pohjalta kootut toimintamallit ja välineet uhkaaviin tilanteisiin.....	25
5.2 Varhaisen puuttumisen malli/ pedagogiset ratkaisut.....	26
5.3 Vuorovaikutus ryhmän toiminnan tukemisessa - Vuorovaikutus ryhmän toiminnan lähtökohdaksi.....	27
5.4 Aggressiotilanteessa toimiminen.....	30
5.5 Hyvän rauhoittelijan ominaisuudet.....	30
5.6 Toimintaohjeet väkivaltatilanteisiin.....	30
5.7 Rauhoittelun toimintamalli (Karpela 2007).....	32
5.8 Työnohjaus henkilöstön voimavarana.....	34
6 Yhteenveto.....	35
LÄHTEET.....	37
LIITTEET.....	39

1 JOHDANTO

Tässä kehittämishankkeessa kuvataan Ammattiopisto Luovin Muhoksen yksikön henkilöstön näkemyksiä ja kokemuksia uhka- ja väkivaltatilanteista opiskelijoiden kohtaamistilanteissa. Peilaamme tätä kehittämishanketta omien työalueittemme ja opiskelijaryhmiemme kautta, ammatillisen erityisopetuksen näkökulmasta. Kiinnostuksemme tähän aiheeseen juontuvat siitä, että olemme toimineet opettajina ammatillisessa erityisopetuksessa Ammattiopisto Luovissa Muhoksen yksikössä jo useita vuosia. Lisäksi työssämme joudumme toisinaan väkivaltatilanteiden kanssa tekemisiin.

Kehittämishankkeemme tavoitteena oli tuoda esille millaisia uhka- tai väkivaltatilanteita opetus- ja ohjaustyössä syntyy. Lisäksi pyrimme selvittämään mitä toiminta- ja ratkaisumalleja näihin tilanteisiin on jo kentällä luotu ja löytyisikö uusia soveltuvia keinoja yleisiin toimintamalleihin. Kuvaamme tässä kehittämishankkeessa aggressiivista käyttäytymistä oppilaitosympäristössä, kehitysvammaisten ja sosiaalis-emotionaalisten häiriöisten nuorten toimintana. Väkivaltatilanteiden kohtaamisessa tarvittavan osaamisen kehittämiseksi toteutimme työyhteisössämme kyselyn. Kyselyn tuloksia hyödynsimme toimintamallien kehittämisessä.

2 AGGRESSIIVISUUS VOIMAVARANA JA UHKANA

Monet psyykkiset sairaudet altistavat nuoria väkivaltaan. Skitsofrenia on tyypillinen sairaus, johon liittyy vainoharhaisuutta ja harhoja, joka voi hoitamattomana johtaa väkivaltaiseen käytökseen. Samoin psykoosissa täyttä ymmärrystä vailla oleva nuori voi tuntea olemassaolonsa niin uhatuksi, että käyttää väkivaltaa oletetussa tilanteessa itsepuolustukseen. Persoonallisuushäiriö, maaninen häiriö, tarkkaavaisuus- ja yliaktiivisuushäiriö ovat psykiatrisia tiloja, jossa kynnyksellä käyttäytyä väkivaltaisesti voi olla matala. Ihmisen moraali ja empatia kehittyvät tietyissä osissa aivoja, joiden vammat, sairaudet tai kasvaimet voivat aiheuttaa väkivaltaisen käyttäytymisen lisääntymistä. (Cacciatore 2007, 49.)

Aggressiotunne käsitteenä on eri asia kuin aggressiivinen teko. Positiivisena voimavarana aggressio on itseensä uskominen, oman mielipiteen esiintuominen, itsepuolustusta, itsearvostusta ja ennen kaikkea rohkeutta olla ja elää, yksilönä ja ryhmässä. Aggressiotunne on hyvä kokemus itsestä, hyvä itsetunto ja toimintakyky, eli luottavainen ja tasapainoinen olo itsestä. Silloin kun aggressio purkautuu vihana eikä yksilöllä ole keinoja hallita tunteita, purkautuu tunne aggressiivisena tekona, joka voi johtaa vakaviin seurauksiin. Vahvassa tunnekuohussa aivot siirtyvät helposti ns. alatielle jolloin monet käytöstä tasoittavat toiminnot, kuten empatia ja rationaalisuus, heikkenevät. Lapsen ja nuoren aggressiokasvu tapahtuu kolmella tasolla: järjen, tunteen ja biologian tasolla. Aggressiokasvun aikana lapset ja nuoret tarvitsevat aikuisen neuvoja ja esimerkkejä oman käyttöksensä ja tunteidensa hallitsemiseen. Lapsuuden ja nuoruuden aikana opitut tunnetaidot ovat ensisijaisen tärkeitä myöhemmän elämän ja siinä pärjäämisen kannalta. (Cacciatore 2007, 28.)

Aggressiivisuus määritellään usein toisiin yksilöihin kohdistuvaksi vahingoittavaksi tai häiritseväksi käyttäytymiseksi, joka ei ole vahingossa tapahtuvaa toimintaa. Aggressiivisuudessa vahingoittaminen on tahallista ja tarkoituksellista toimintaa. Käyttäytyminen voi siis olla ruumiillista väkivaltaa mutta tavallisesti sanallinen aggressiivinen käyttäytyminen on tilanteissa yleisempää. Aggressiivisuutta voidaan käyttää myös välineenä päämäärään pääsemiseksi esim. uhkailemalla ja kiristämällä voidaan yrittää saavuttaa yksilöllistä hyötyä. (Lagerspetz 1977, 11- 13, 119.) Aggressiivisuuteen turvautuminen ja rajaton käyttäytyminen voidaan omaksua jo lapsuudessa,

jos lapsi tottuu saamaan asioissa periksi kiukuttelun kautta. Aikuisen malli ja rajojen asettaminen lapsen käytökselle on tärkeä asia, lapsen tasapainoisen kehityksen tukemiseksi.

Keltinkangas- Järvisen mukaan aggressiivinen käytös ei synny pelkästään sisäisestä paineesta, sisäisestä tarpeesta vahingoittaa toista, vaan vaikka sisäinen ristiriita ja aggressiivinen valmius olisivat olemassa, siihen tarvitaan jotain, minkä ihminen kokee ärsykkeenä ja mihin hän reagoi. Aggressiivisuus on vakavin sosiaalisen kehityksen häiriöistä. (Keltinkangas- Järvinen 1985, 13-15.)

Itsetunnon kehityksellä on myös omat vaikutuksensa yksilön aggressiiviseen käyttäytymiseen. Henkilöillä, joilla on heikko itsetunto, on usein myös käyttäytymisongelmia. He saattavat olla häiriköitä, jännittäjiä tai masentuneita. He saattavat käyttäytyä aggressiivisesti tai kärsivät psykosomaattisista oireista ja ahdistuksesta. (Keltomäki 1998, 16- 17.)

Proaktiivinen ja reaktiivinen aggressiivisuus

Kun ihmiset käyttävät väkivaltaa harkitusti, he uhkailevat, käyttäytyvät aggressiivisesti ja jopa käyvät päälle saadakseen tahtonsa läpi. Nämä ”kylmäveriset” ihmiset ovat laskelmoivia ja he ovat oppineet väkivallan avulla toimimaan ilman voimakkaita tunteita. Heitä kutsutaan usein proaktiivisesti, suunnitelmallisesti aggressiivisiksi. (Salmivalli 2005.) Ylisalliva, rajoittamiseen kykenemätön ympäristö voi opettaa nuorta proaktiiviseen aggressioon eli käyttämään aggressiota välineenä päämäärien saavuttamiseen. (Brendengen ym. 2006.)

Tulistuvan temperamentin omaavia ”kuumakalleja” kutsutaan reaktiivisesti aggressiiviksi. Pinna palaa ja raivari iskee herkästi, jolloin he eivät hallitse itseään. Aggressiivisuus on kontrolloimatonta ja suunnittelematonta. Tunteet kiehuvat kuumina ja viha on räjähtävää. He eivät ollenkaan tarkoita, mitä suutuspäissään tekevät, vaan katuva ja harmittelevat jälkeensä. Heillä on tunteiden hallinnan ongelma. (Salmivalli 2005.) Kova, uhkaava ja ennustamaton ympäristö voi johtaa nuoren reaktiivisiin aggressiopurkauksiin. (Brendengen ym. 2006.)

Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että ympäristötekijät selittävät noin 60 % sekä reaktiivisesta että proaktiivisesta aggressiivisuudesta. Geenit selittävät näistä siis vain 40 %. Ankan ja tylyn vanhemmuuden on todettu olevan yhteydessä sekä reaktiiviseen että proaktiiviseen aggressiivisuuteen. (Cacciatore 2007, 20.)

Väkivalta

Toisen henkilön pakottamista, jossa käytetään fyysisiä tai henkisiä keinoja toisen vahingoittamiseksi tai alistamiseksi. Väkivalta voi olla myös voimakeinojen käyttämistä oikeudettomasti. Väkivallan tekijällä ei välttämättä ole aggressiivisia tunteita väkivallan kohdetta kohtaan vaan väkivaltaa voidaan käyttää myös keinona muiden päämäärien saavuttamiseksi. (Juntunen, Kehänen, Konnu 2005, 12- 13.)

Työpaikkaväkivallalla tarkoitetaan työtehtävien yhteydessä tapahtuvaa fyysisen väkivallan tai sen uhan kohteeksi joutumista. Uhkatilanne voi olla esimerkiksi huutamista, solvaamista tai fyysistä uhkailua. Työpaikalla tapahtuvaa väkivaltaa tai sen vaaraa voidaan hallita kun sen uhka tiedostetaan ja vaaratilanteita ennakoitaan. Työsuojelun kautta voidaan puuttua työpaikkaväkivaltaan ([/www.tyosuojelu.fi/fi/vakivallanuhka.](http://www.tyosuojelu.fi/fi/vakivallanuhka))

Haastava käyttäytyminen

Haastava käyttäytyminen terminä on melko uusi ja korvaa aikaisempia määritelmiä; pahantapaisuudesta, tylsämielisyydestä, poikkeavasta ja epänormaalista käyttäytymisestä. Koulun kielessä on käytetty määritelmiä ongelmakäyttäytyminen, häiriökäyttäytyminen, häirikkö ja sopeutumaton. Haastavasti käyttäytyvän henkilön toiminta on poikkeuksellista. Hän haastaa Käytöksellään, joka poikkeaa tavanomaisesta toimintatavasta toisen ihmisen ja ympäristönsä. Haastava käyttäytyminen ilmenee usein väkivaltaisuuksina itseä tai muita kohtaan. Haastavan käyttäytymisen ennusmerkkejä ovat muutokset puheessa, tunnetilassa ja fyysisessä tilassa.

Muutokset puheessa ilmenevät

solvaavana kielenkäyttönä, uhkailuna, syyttelynä, riidan haastamisena, kiroiluna, epäluuloisena puheena, puheäänien muutoksina (kuiskaaminen, äänen korottaminen, yms.), puherytmin muutoksina, ”puheripuli” ja puhumattomuutena.

Muutokset tunnetilassa näkyvät

kireytenä, kiihtyneisyytenä, ärtyneisyytenä, ahdistuneisuutena ja lääkkeitä kieltäytymisenä.

Muutokset fyysisessä tilassa voidaan tunnistaa

motorisesta levottomuudesta, ovien paukuttelusta ym. motorisesta äänekkyydestä, tuijottamisesta, jähmydestä, kehon jännittyneisyydestä, oudoista asennoista, hikoilusta, ihon värin muutoksista, vetäytyvyydestä ja takertuvaisuudesta. (Kerola & Sipilä 2007, 13- 15.)

2.1 Nuorten aggressiot väkivaltakäyttäytymisenä

Yhteiskunnassamme vallitsee aggressiivisuutta ihannoiva suuntaus. Oman edun varjelu ja yksilöllisen hyvän tavoittelu on muodissa. Valalla on myös yleinen elämys-, seikkailu-, toiminta-, mielihyvä- ja nautinnonhakuisuus harmaan arjen vastapainoksi. Näin ollen ei tarvitse ihmetellä, jos monien nuortenkin arvomaailma on hieman vääristynyt. Monet tunneköyhät nuoret ihannoivat voimaa ja valtaa korostetusti. Väkivaltaista käyttäytymistä pidetään heidän keskuudessaan hyväksyttävänä, jopa kunniakkaana. Nuorten käsitys oikeasta ja väärästä on hämärtynyt ja oikeuden ottaminen omiin käsiin on itsestäänselvyys. He kokevat olevansa oikeudenmukaisuuden esitaistelijoita, kun yksi tappelee yhtä vastaan, vaikkakin häntä on ”seuraamassa” viisi omaa kaveria. ”Kaverille pitää antaa opetus” on tyypillinen toimintamalli ristiriitaisuuksien selvittelyssä. (Purjo 2001, 29- 30.)

Aggressiiviseen käyttäytymiseen johtavat edellä kuvailtujen tunteisiin, kasvuhistoriaan ja ajatuksiin liittyvien tekijöiden lisäksi joko opitut tai oppimatta jääneet mallit, joista seuraa vääryyppinen tapa toimia ristiriitatilanteissa. Ongelmia tuottavien toimintatapojen taustalla on puutteellinen kyky ilmaista rakentavasti omia tunteita ja ajatuksia. Vuorovaikutus- ym. sosiaaliset taidot ovat puutteelliset. Tästä seuraa helposti se, että aggressiivinen käyttäytyminen on ainut tapa ratkaista ristiriitoja, selviytyä tilanteesta. Valitettavasti tänä päivänä siellä kotona paras kasvattaja, vanhemmat luovat perustaa aggressiiviselle, jopa väkivaltaiselle käyttäytymiselle. (Purjo 2001, 30.)

Tänä päivänä nuorten käyttäytymiseen vaikuttavat myös vertaisnuoret eli nuorisoyhteisö, jota nuori ehdottomasti tarvitsee itsetuntemuksen kehitykseen ja itsenäistymiseen. Epäsuotuisten vaikutteiden omaksuminen kaveripiiristä on sitä todennäköisempää mitä vähemmän nuori saa aikuisilta, vanhemmilta myönteisiä malleja ja esikuvia. Nuorisoyhteisö ja ennen kaikkea nuorisokulttuuri eri

ilmenemismuotoineen voikin sisältää riskitekijöitä, joiden laukeaminen riippuu kodista saadusta ”turvakertoimesta”. (Purjo 2001, 31.) Puhutaan tänä päivänä myös sitä, että mitä saavat aikaan televisiot, internet, videot ja pelit, jos ne toimivat lapsenvahteina ja sijaiskasvattajina. Nuoret elävät internet-aikakauden tuomassa mielikuvitusmaailmassa, jossa asiat ratkotaan poikkeuksetta väkivallalla. Vastustaja voidaan tuhota ilman minkäänlaisia tunnontuskia.

Nuoret pelasivat perhekodilla Playstation- peliä, jossa toimintaa riitti autovarkauksista aina väkivaltaiseen taistelutoimintaan. Yllättäen nuoret päättivät kesken pelin lähteä” hatkaan” pakoon ja juoksivat tuulispäänä kylälle, jossa tarkoituksenaan ottaa väkivalloin auto ensimmäiseltä vastaantulvalta uhrilta. Tarkoituksena nuorilla oli ilmeisesti hetken mielijohdeesta vain päästä pois kotiseudulle. Tässä voidaan vain ihmetellä mitä nuoren päässä mahtaa tuolloin liikkua ja mistä hän toiminnalleen mallia ammentaa.

Sukupuoli on merkittävä tekijä tarkasteltaessa lasten ja nuorten kehitystä. Aggressiivisuuden, hyperaktiivisuuden, käyttäytymisongelmien ja rikollisuuden on todettu olevan yleisempää pojilla kuin tytöillä. Poikien käytösongelmat näyttävät usein riitaisana, aggressiivisena ja häiritsevänä käyttäytymisenä. Tästä johtuen heidän on usein tyttöjä vaikeampaa pysyä asiallisena oppitunnilla tai pitää yllä ystävyysuhteita. Aggressiivisten poikien pakottava tapa olla vuorovaikutuksessa saa ympäristössä aikaan negatiivisia reaktioita, jotka puolestaan saattavat synnyttää käytösongelmien noidankehän. (Rutter & Rutter 1992, 29–30.)

Rönkä (2000) on tutkinut poikien ja tyttöjen ongelmien erilaista kasautumista. Hän tarkasteli tutkimuksessaan ongelmien kasautumista kehämäisenä pitkäaikaisena prosessina, jossa lapsuuden riskitekijät välittyvät aikuisuuteen siten, että seuraukset aiemmista vaikeuksista muuntuvat myöhemmässä elämässä ilmenevien ongelmien syiksi. Naisilla keskeisemmäksi ongelmaksi liittyy yksilön ajatuksiin itsestään ja mahdollisuuksistaan. Epäonnistumisen tunne seuraa tällöin henkilöä hänen aikuistuessaan. Käyttäytymisen haavoittuvuus, joka tutkimuksen mukaan korostui miehillä, liittyy yksilön käyttäytymistyyliin. Esimerkiksi aggressiivinen käyttäytyminen, joka on usein seurausta vaikeista kasvuoloista, aiheuttaa ongelmia erilaisissa ympäristöissä.

Jatkuvat epäonnistumiset lapsuudessa selittävät käyttäytymisongelmien yhteyttä aikuisiän ongelmiin. Varhaiset tunteiden hallinnan vaikeudet saattavat ennakoita myöhempiä vaikeuksia esim. työelämässä. (Sinkkonen 2007, 10.) Kokon (2001) tutkimuksen mukaan aggressiivinen käyttäytyminen 8-vuotiaana ennakoiti koulusopeutumattomuutta 14-vuotiaana. Nämä yläkoulun aikana ilmenneet koulunkäynnin ongelmat olivat sekä suoraan että epäsuorasti yhteydessä aikuisiän pitkäaikaistyöttömyyteen. Koulusopeutumattomuuteen liittyivät ammatillisten vaihtoehtojen vähyyys ja alkoholiongelmat 27 vuoden ikäisenä.

Merkittävää oli Kokon(2001) tutkimuksessa se, että tutkimuksessa esille tulleet suojaavat tekijät, kuten lapsilähtöinen kasvatus, vanhempien hyvä keskinäinen suhde ja lapsen myönteinen isäsuhde, vähensivät ongelmien ilmenemistä. Opetukseen ja kasvatukseen liittyen aggressiivisuuden hallinnan mahdollisuus löytyy juuri näistä suojaavista tekijöistä.

Monet tutkijat ovat tutkineet kaltoinkohtelun aiheuttamia emotionaalisia seurauksia sekä vanhempien ja väkivallan vaikutusta lasten ja nuorten käyttäytymiseen. Merkillepantavaa on se, että kaikista epäsuotuisissa oloissa kasvaneista lapsista ei tule välttämättä sopeutumattomia, mutta kaltoinkohtelu ja laiminlyönnit jättävät koko elinkaaren kohdistuvia jälkiä. Kouluikäisenä ilmenneiden aggressiivisuuden tai ahdistuneisuuden, koulunkäyntiongelmien, perheen alhaisen sosiaalisen aseman ja vanhempien liiallisen alkoholinkäytön on havaittu ennustavan epävarmaa ammatillista uraa, aikaista vanhemmuutta ja epäonnistumisen tunnetta 27-vuotiaana sekä miehillä

että naisilla. Jotta voitaisiin ymmärtää sitä psykologista ja sosiaalista viitekehystä, joka vaikuttaa lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen, pitää arvioida useita tekijöitä samanaikaisesti. Esimerkiksi vanhempien avioeroa, jos se on ainoa stressitekijä lapsen elämässä, ei enää nykyään voida pitää suurena kehityksellisenä vaaratekijänä. Sen sijaan avioeroa edeltäneiden tilanteiden kasautuva vaikutus saattaa olla lapsen myöhemmälle kehitykselle merkittävä. (Sinkkonen 2007, 9.)

Puhuttaessa käytöshäiriöistä ja sen ilmenemismuodoista, ei ole realistista olettaa, että epäsuoituisissa olosuhteissa kasvavien lasten ja nuorten vanhemmilla olisi valmiuksia kohdata lastensa ahdinko ja lievittää vaikeuksia reagoimalla tilanteeseen osaavasti.

Varsinkaan alemman sosiaaliluokan vanhemmilla ei ole tähän aina voimavaroja.

Jos tällaisia resursseja tarjotaan jossain muussa yhteydessä, voi niiden vaikutus kuitenkin olla puutteellisessa ympäristössä jopa suurempi kuin sellaisessa ympäristössä, jossa tarvittavat resurssit ovat jo olemassa. Tämä edellyttää, että he saavat mahdollisuuden olla pitkiä ajanjaksoja ympäristössä, jossa on tarjolla sosiaalista kuntoutusta, joita heillä aiemmin ei ole ollut käytettävissään ja jossa heitä kannustetaan sitoutumaan kuntoutukseen. Ulkoapäin tarjotuilla resursseilla suurin vaikutus siellä, missä niistä on eniten puutetta. (Sinkkonen 2007, 9-10.)

Käytännön elämän kannalta on kuitenkin tärkeämpää yksityiskohtaisten ja monenlaisten käsitteen määrittelyjen sijaan se, että mitä em. tavoilla oireilevien lasten ja nuorten kanssa käytännössä tehdään ja miten erilaisia tuki- ja ohjausjärjestelmiä sekä toimintamalleja toteuttamalla pystytään luomaan nuorille turvallinen ja nuorta kehittävä sekä kuntouttava kasvatus- ja oppimisympäristö

2.2 Kehitysvammaisuus ja aggressiivisuus

Kehitysvammaisuutta voidaan määritellä adaptiivisten kyvykkyyden mukaan. Laajat puutteet yhdellä tai useammalla osa-alueella ovat tyypillisiä tunnuspiirteitä kehitysvammaiselle henkilölle. (Ikonen 1999, 249- 251.)

Adaptiivinen käyttäytyminen ilmaisee tasoa, jolla yksilö täyttää hänen päivittäiseen suoriutumiseensa kohdistuvat odotukset. (Kontio 2000, 22- 25.)

Tässä näkökulmassa tarkastellaan miten yksilö sopeutuu uusiin ympäristön muutoksiin. Ikonen mukaan kyseessä on yksilön sisäinen ja ulkoinen sopeutuvuus, johon opetuksella pitäisi pystyä vaikuttamaan. (Ikonen 1999, 249- 251.)

Kehitysvammaisuus tarkoittaa toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta. Sille on ominaista merkittävästi keskimääräistä heikompi älyllinen toimintakyky, johon samanaikaisesti liittyy rajoituksia kahdessa tai useammassa seuraavista adaptiivisten taitojen yksilöllisesti sovellettavista osa-alueista:

Adaptiivisten taitojen osa-alueita ovat:

- kommunikointi
- itsestä huolehtiminen
- kotielämä
- ihmissuhdetaidot
- vapaa-aika
- itsehallinta
- terveys ja turvallisuus
- oma-aloitteisuus
- akateemiset taidot ja
- työ

Näissä määritelmissä korostuvat **toimintakyvyn rajoitukset** tarkoittavat olennaisia vaikeuksia oppia ja ylläpitää päivittäiseen elämään liittyviä toimintoja. Näitä elämään liittyviä taitoja, joissa rajoituksia esiintyy, ovat käsitteelliset asiat, käytännölliset taidot ja sosiaalinen älykkyys.

Kehitysvammaisuutta ei tarkastella uudemmissa määritelmissä pelkästään yksilön vajavaisuutena vaan se nähdään olotilana, joka syntyy yksilön ja ympäristön vuorovaikutussuhteessa. (Kontio, 2000, 21.)

Kontion mukaan Adaptiiviseen käyttäytymiseen kuuluu myös ei-toivottu käyttäytyminen. Haastava käyttäytyminen adaptiivisessa käyttäytymisessä tarkoittaa toimintaa, joka vaatii henkilön sosiaalista ympäristöä vastaamaan siihen jollakin tavalla. Haastava käyttäytyminen saatetaan kokea ympäristön taholta häiritseväksi tai jopa vaaralliseksi. Käytös saatetaan helposti liittää henkilön sisäiseksi ominaisuudeksi ja saatetaan huomioida liian vähän ympäristön ja henkilön välistä vuorovaikutussuhdetta. (Kontio 2000, 22- 26.)

Kehitysvammaisten henkilöiden puutteet esim. kommunikaatiotaidoissa saattavat heikentää heidän mahdollisuutta ymmärtää ympäristöstä tulevia viestejä tai heidän viestejään voidaan tulkita väärin. Nämä tekijät saattavat aiheuttaa ei-toivottuja ongelmatilanteita sosiaalisessa kanssakäymisessä muiden kanssa.

Adaptiivisten taitojen osa-alueista myös sosiaaliset taidot, itsehallinta ja turvallisuus liittyvät olennaisesti yksilön ja ympäristön välisen luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntymiseen. Ongelmat näillä alueilla vaikeuttavat suuresti yksilön selviytymistä yhteisössä ja yhteiskunnassa. Suvaitsevaisuus, avoimuus ja esteettömyys tukipalvelujen lisäksi ovat tärkeitä tekijöitä, joilla tuetaan kehitysvammaisen henkilön selviytymistä yhteiskunnassa, arkipäivän tilanteissa.

Ladonlahti (2004) on koonnut psykiatrisessa sairaalassa olevien kehitysvammaisiksi luokiteltujen henkilöiden ei-toivottua käyttäytymistä seuraavasti:

Sosiaaliset käytöshäiriöt

1. Epäsosiaalinen käyttäytyminen
 - Kiusaa, juoruaa, määräälee, häiritsee, käyttää vihamielistä kieltä
2. Psykologiset häiriöt
 - Pyrkii yliarvioimaan omat kykynsä, vaatii ylen määrin huomiota ja kiitosta, suhtautuu ”väärin” arvosteluun ja pettymyksiin, luulotautisia taipumuksia, epävakaa tunne-elämä
3. Kapinointi ja vastustelu
 - On piittaamaton, röyhkeä, vastustaa ohjeita, karkailee, käyttäytyy huonosti ryhmässä
4. Väkivaltainen ja tuhoava käyttäytyminen
 - Ihmisiä tai esineitä kohtaan
5. Sopimaton äänenkäyttö
 - Häiritsevä ilmaisu- ja puhetavat
6. Sopimattomat käytöstavat
 - Puhuu liian lähellä toisen kasvoja, röyhtäilee, koskee sopimattomasti toisia
7. Epäluotettava käyttäytyminen

- Varastaa, valehtelee, petkuttaa

8. Liika-aktiivisuus

- Puhuu liikaa, liikehtii levottomasti

9. Seksuaalisesti poikkeava käyttäytyminen

- Sopimaton masturbointi, paljastelu, sosiaalisesti sopimaton seksuaalinen käytös

Motoriset käytöshäiriöt

10. Vetäytyminen

- Toimettomuus, vetäytyvyys, ujous ja arkuus

11. Sopimattomat tai oudot tavat

- esim. haistelee, kuolaa, puree, imee, riisuu, muita omituisia tapoja tai pelkoja

12. Stereotypiat ja poikkeavat tavat

- kaavamainen käytös, poikkeavat asennot tai tavat

13. Itsensä vahingoittaminen

- tekee ruumiillista väkivaltaa itselleen

14. Lääkkeiden käyttö

(Ladonlahti 2004, 75.)

Ojasen ja Seppälän mukaan ongelmakäyttäytyminen näkyy kolmella eri tasolla. (Ojanen & Seppälä 1997, 82- 82):

1. Käyttäytymis- ja toimintahäiriöinä, ts. tilanteeseen sopimattomina tai puutteellisesti hallituina toimintoina; yksilö on oppinut jonkin tavan, toiminnan tai taidon väärin tai puutteellisesti. Kyse on kulttuurin edellyttämän normin mukaisesta käyttäytymisestä, jota yksilö ei hallitse, esim. liian lähelle tuleminen toista. Tällainen käyttäytyminen saattaa lisätä pelon tunteita sosiaalisissa tilanteissa ja henkilön käytös saatetaan tulkita aggressiiviseksi.
2. Emotionaalisina häiriöinä (tunnehäiriöinä), ts. normaalien tunteiden liiallisena korostumisena, tunteiden niukkuutena tai tilanteeseen sopimattomien tunteiden ilmaiseamisena; voivat olla kapea alaisia, konkreettisiin tilanteisiin tai kohteisiin liittyviä (fobiat) tai sitten tunnetila voi olla jatkuvasti voimakas tilanteesta riippumatta. Esim. pelot tai yleistyneet pelkotilat mutta myös viha ja alakuloisuus tai paha olo voivat korostua tai vääristyä. Tunnekuohu saattaa aiheuttaa käytöstä, jonka toinen kokee aggressiiviseksi käyttäytymiseksi ja ristiriitaan johtava tilanne on väistämätön.
3. Minähäiriöinä, jotka ovat kielteisiä tai poikkeavia tulkintoja omasta minästään. Käyttäytyminen saattaa poiketa tutusta yleisestä kulttuurisesta roolikäyttäytymisestä. Esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa seksuaalisesti poikkeava käyttäytyminen, jonka ulkopuolinen saattaa kokea vieraana ja ahdistavana tekijän.

2.3 Sosiaalisesti ja emotionaalisesti häiriintynyt nuori ja aggressiivinen käyttäytyminen

Lapsella ja nuorella ihmissuhde- ja tunne-elämän häiriöt ovat hänen ajattelussa, tunne-elämässä ja ihmissuhteissa ilmeneviä persoonallisuuden ongelmia. Yleensä vaikeudet tulevat esiin jonkin käyttäytymisen osan taantumisenä varhaisempaan kehitysvaiheeseen. Nuoren sosiaalis-emotionaalisiin ongelmiin viittaavaa oireilua on tavallista suurempi arkuus, levottomuus, pelokkuus tai aggressiivisuus. Häiriöiden tausta on vaihteleva. Sosiaalis-emotionaalisten ongelmien syitä voivat olla lapsen sisäsyntyiset syyt (rakennetekijät), kehitykseen liittyvät tekijät (tulistuva temperamentti) tai lapsen ympäristöön ja ihmissuhteisiin liittyvät tekijät (puutteellinen hoiva, kaltoinkohtelu, päihdeongelmaiset lapsiperheet). Jos nuori on lapsena altistunut häiriintymiseen (kokenut turvattomuutta), voivat jo vähäisetkin paineet johtaa ongelman syntyyn. (Lehtinen 1993, 68- 69.)

Sosiaalis-emotionaalisten häiriöiden tarkastelussa on useita mahdollisia jopa ristiriitaisiakin näkökulmia ja koulukuntia. Jonkinlainen yhdistävä tekijä eri koulukuntien välillä on ammattilaisten apua vaativien häiriöiden ja ohi menevien ongelmien tunnistaminen sekä toisistaan erottaminen. Ihmissuhde- ja tunne-elämän häiriöiden oireet ja oireyhtymät voidaan jakaa viiteen pääluokkaan:

- 1) **arkitoimintoihin liittyvät häiriöt.**
- 2) **sääntöihin liittyvät häiriöt.**
- 3) **neuroottiset häiriöt.**
- 4) **laaja-alaiset häiriöt ja rajatilat.**
- 5) **muut sosiaalis-emotionaaliset häiriöt.**

Kyseiset häiriötyypit eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan nuorella voi ilmetä useantyyppistä oireilua. Näitä tulisikin tarkastella aina yhdessä nuoren kehityksen kognitiivisesta näkökulmasta. Käyttäytymishäiriöisyys määritteenä on hyvin vaikea, koska siihen liitettävä termistö on hyvin moninainen. Puhutaan nuoresta, joka on ”sopeutumaton”, ”epäsosiaalinen”, ”käyttäytymishäiriöinen”, ”sosioemotionaalisesti häiriintynyt”, ”ongelmalapsi”, ”häiriintynyt lapsi” ja ”vaikeasti kasvatettava lapsi”. Käytettäessä mitä tahansa edellä mainittuja termejä niihin yhdistetään aina tietty käyttäytymisoireisto (Haapaniemi 2003, 45.) Kemppisen (2000) mukaan lasten ja nuorten tyypillisempiä käyttäytymisen muotoja ovat lyhytjännitteisyys, epärehellisyys, välinpitämättömyys omasta ja toisten turvallisuudesta, haluttomuus ja kyvyttömyys yhteistyöhön, jatkuva kateuden tunne, kiusanteko, julmuus, välinpitämättömyys ja häikäilemätön oman edun tavoittelu. Edellä mainittuihin käyttäytymisen ongelmiin liitetään yleensä alhainen itsetunto, heikosti kehittynyt tunne-elämä, perhevaikeudet ja perheväkivalta sekä spesifit oppimisvaikeudet.

Tänä päivänä puhutaan paljon aggressiivisesta käyttäytymisestä ja sen tuomista haasteista vuorovaikutustilanteisiin. On hyvin ymmärrettävää, jos nuori ei opi tunnistamaan tunteitaan ja eikä opi sietämään niitä, hän löytää ainoaksi häpeän, pettymyksen, surun purkamisen keinoksi toiminnallisuuden ”äksönin”. Nuorelle on opetettu väärä malli. Hänellä ei ole ollut muuta keinoa tai vaihtoehtoa harjoitella selviytymistä. Hänet on jätetty yksin selviytymään liian rankasta näkemisestä, kuulemisesta tai suojattu kokemuksettomaksi. Kukaan ei opi kontrolloimaan itseään ellei häntä ole kontrolloitu, ohjattu tai kuljettu rinnalla (Tilus 2007.)

Virallisesti Suomessa on käytössä Maailman terveysjärjestön WHO:n sairausluokitus ICD-10 ja sitä on täydennetty psykiatrian luokituskäsikirjalla vuonna 1997. Siinä kuvaillaan häiriöiden yleisiä piirteitä ja esitetään niiden diagnostiset kriteerit. Lapsuudessa tai nuoruudessa alkavat käyttäytymisen tai tunne-elämän häiriöt sekä kehityshäiriöt ovat luokiteltu erikseen. Lapsi on yhtä aikaa sekä enemmän tai vähemmän itsenäinen persoona että tiiviissä riippuvuussuhteessa vanhempiinsa. Lasta ei voi siis tarkastella ilman perhettä eikä elinympäristöään (Sinkkonen 1999, 174.) Tarkastelemme tässä työssä lähinnä niitä häiriöitä, jotka aiheuttavat aggressiivista käyttäytymistä lapselle ja nuorelle.

Oire sinänsä ei kerro, miten vakavasta ongelmasta on kysymys. Esimerkiksi varastaminen voi olla neuroottista eli nuori kokee jäävänsä jostain vaille. Teko tuntuu nuoresta pahalta ja saa aikaan syyllisyydentunteen. Varastaminen voi olla myös asosiaalista eli hyödyn tavoittelua, niin kauan voi tehdä sitä, kun ei jää siitä kiinni. Rajut oireet eivät aina merkitse vaikeaa häiriötä. Umpikujaan joutunut nuori voi saada voimakkaita raivokohtauksia tai olla hyvin ahdistunut. Esimerkiksi perhekriisin laukeaminen poistaa aggressiiviset oireet nopeasti, jos nuoren persoonallisuus ei ole vakavasti vaurioitunut. Erityishuomiota on kiinnitettävä mahdollisuuteen, että nuorella on samanaikaisesti useita häiriöitä. Puhutaan komorbiditeetistä, eli nuorella on sekä käytöshäiriö että tarkkaavaisuushäiriö. Loogisesti voidaan päätellä, että sitä vaikeampi tilanne, mitä enemmän häiriöitä nuorella on. (Sinkkonen 1999, 172.)

3. OPISKELIJOIDEN AGGRESSIIVINEN KÄYTTÄYTYMINEN AMMATTIOPISTO LUOVIN MUHOKSEN YKSIKÖSSÄ

Opiskelijoiden taholta ilmeneviä uhka- ja väkivaltatilanteita, joihin joudutaan puuttumaan virallisesti (palaverit, virkavalta, tiimit, yms.) ilmenee vuosittain muutamia tapauksia Muhoksen yksikössä. Epävirallisia tapauksia, joita henkilökunta joutuu kohtaamaan ja joita ei tilastoida tapahtuu oletettavasti enemmän. Millaisia keinoja ja välineitä henkilökunnalla on kohdata näitä asioita?

Kehittämishankkeen tavoitteena on selvittää millaisia uhka- tai väkivaltatilanteita Ammattiopisto Luovin Muhoksen yksikön henkilöstö on kohdannut opiskelijoiden opetus- ja ohjaustilanteissa? Miten henkilökunta on toiminut näissä tilanteissa ja millaista apua heillä on ollut käytettävissään tilanteissa? Miten syntyneiden uhka ja väkivaltatilanteiden jälkihoito suoritettiin? Tavoitteena on myös kartoittaa ovatko työntekijät saaneet koulutusta tai ohjeita tällaisten tilanteiden ratkaisemiseen? Lisäksi halusimme saada tietoa millaisesta koulutuksesta voisi olla hyötyä henkilökunnalle uhka- ja väkivaltatilanteiden varalle.

Kehittämishankkeeseen liittyen teimme selvitystä aggressiivisesta käyttäytymisestä henkilökuntaa kohtaan Ammattiopisto Luovissa Muhoksen yksikössä. Kyselyllä selvitimme aggressiivisen käyttäytymisen laajuutta oppilaitoksessamme. Tavoitteenamme oli löytää sellaisia toimintamalleja, jotka ennalta ehkäisevät kriisitilanteita ja parantaisivat henkilöstön toimintamahdollisuuksia aggressiotilanteessa. Pyrimme keräämään kentältä tietoa jo sattuneista välikohtauksista, miten on tilanteissa toimittu? Onko niiden pohjalta löydettävissä hyviä käytänteitä oppilaitoksemme turvallisuussuunnitelmaan? Halusimme myös tehdä selvitystä koulutuksen tarpeista ko. tilanteisiin ja millaisia odotuksia henkilökunnalla on koulutusten osalta aggressiivisesti käyttäytyvän oppijan kohtaamisessa.

Kysely (liite 1.) tehtiin sähköisenä helmi- maaliskuussa 2008. Kysely lähetettiin kaikille Muhoksen yksikön työntekijöille (85), joista kyselyyn vastasi 28 henkilöä.

3.1 Henkilöstöön kohdistunut aggressiivinen käyttäytyminen

Kyselyssä halusimme selvittää taustatietoja kuinka moni on kohdannut työssään uhka- tai väkivaltatilanteita. Suurin osa vastaajista (16 henkilöä) ilmoitti kohdanneensa työssään muutamia kertoja uhka- tai väkivaltatilanteita. Vastaajista 5 henkilöä ei ollut koskaan kohdannut työssään väkivaltatilanteita.

Vastaajien mukaan uhkailu ja väkivalta ovat olleet pääasiassa henkistä ja fyysistä väkivaltaa (65 % vastaajista).

Taulukko 1.

Oletko kohdannut työssäsi uhka- tai väkivaltatilanteita?

Määrä	Vastaajia	Prosenttia
En koskaan	5	17,9 %
Kerran	4	14,3 %
Muutamia kertoja	17	60,7 %
Useasti	2	7,1 %
Päivittäin	0	0 %

Kysymykseen vastanneista yli 60 prosenttia oli kohdannut uhka- tai väkivaltatilanteita muutamia kertoja. Tapahtumien määrittämistä ajallisesti ei tehty, eli on mahdollista, että henkilökunta on kertonut myös jo aikaisemmin näihin tilanteisiin joutumisia.

Taulukko 2.

Minkälaista uhkailu tai väkivalta on ollut?

Väkivallan muodot	Vastaajia	Prosenttia
Henkistä väkivaltaa (nimittely tai haukkuminen)	0	0 %
Fyysisellä väkivalalla uhkailua	4	19 %
Fyysistä väkivaltaa	4	19 %
Henkistä ja fyysistä väkivaltaa	13	61,9 %

Opetus- ja ohjaushenkilökunta on kokenut sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa. Valtaosalla työntekijöistä, jotka ovat joutuneet uhkailun kohteeksi, tilannetta on edeltänyt sanaharkka tai he ovat menneet selvittämään oppilaiden keskinäisiä ristiriitoja. Oppilaiden kokemat pettymykset omien asioiden hoidossa saattoivat laukaista myös henkilöstöön kohdistuvaa aggressiivista käyttäytymistä.

3.2 Henkilöstön kokemia uhka- ja väkivaltatapauksia

Kyselyyn osallistuneet vastasivat avoimiin kysymyksiin omin sanoin yhdestä tai useammasta haasteellisesta tai vaikeasta tapauksesta ja siitä mitkä tekijät vaikuttivat tapahtuneeseen tilanteeseen. Vastaajat kuvasivat tilanteita näin:

”Menin irrottamaan opiskelijoita kun ne tappelivat keskenään. Opiskelija kävi kiinni kurkkuun, sillä aikaa kun irrotin toista opiskelijaa toisesta”.

Aggressiivisuuden käyttäminen välineenä päämäärään pääsemiseksi esim. uhkaamalla ja kiristämällä voidaan yrittää saavuttaa yksilöllistä hyötyä. (Lagerspetz 1977, 11- 13, 119.) Aggressiivisuuteen turvautuminen voi olla jo lapsuudesta opittua rajatonta käyttäytymistä, jonka avulla yksilö on saattanut totuttua saamaan asioita periksi.

”Opiskelijan verkostopalaverissa: opiskelija koki saaneensa Kelalta liian vähän rahallista tukea. Opiskelija huusi ja uhkaili raivokkaasti Kelan virkailijalle ja isälleen”.

”Opiskelija uhkasi tilanteessa viiltävänsä ranteen auki veitsellä. Istui veitsi kädessä. Ohjaaja oli pyytännyt minut tilanteeseen, johon jäin opiskelijan kanssa kahden. Keskustelimme rauhallisesti. Keskustelu alkoi siitä, että mitä aiot tehdä? Mikä on tarkoitus? Opiskelija luopui aikeistaan nopeasti ja kertoi suunnitelmastaan, joka oli hieman epäselvä”.

”Opiskelija ymmärsi, ettei saisi arvosanaa vain läsnäolosta vaan hänen täytyisi tehdä jotain ja osallistua kokeeseen. Opiskelija hikeentyi ja ilmoitti, että löytää minut vielä vapaa-aikana ja kostaan minulle tai perheelleni jos todella joutuu paneutumaan opiskeluun”.

”Oppilailta on ollut erimielisyyttä sääntöjen noudattamisesta henkilökunnan kanssa. Tilanteessa oppilaat ovat käyttäneet erinäisiä haukkumanimiä. Puhuttelussa oppilas otti biljardipallon käteensä ja uhkasi heittää sillä ohjaajaa päähän. Oppilas perui aikeensa viime hetkellä ja poistui itse paikalta”.

”Olin menossa luokkaan pitämään tuntia. Oppilas asettui oviaukkoon ja totesi, ettei minulla ole sinne asiaa. Oppilas tarttui olkapäästä kiinni ja työnsi minut pois päin; suutuin ja puskin itseni eteenpäin. Oppilas tarttui ovenpieleen ja yritti edelleen estää minua pääsemästä sisään. Hän sai, jopa kaksi kaveria taakseen auttamaan. Sain itsekin kiinni ovenpielestä ja onnistuin punnertamaan itseni luokan puolelle, jolloin oppilaat hellittivät. Puuskuin ja päivittelin tilannetta oppilaille pitkään. Tunti sujui yllättävä kyllä tavallisissa merkeissä. Oppilas luultavasti vaistosi tilanteessa, että olin epävarma, enkä oikein tiennyt mitä tehdä”.

Ojasen ja Seppälän mukaan ongelmakäyttäytyminen voi näkyä käyttäytymis- ja toimintahäiriöinä, esim. tilanteeseen sopimattomina tai puutteellisesti hallittuina toimintoina. Yksilö voi olla oppinut jonkin tavan, toiminnan tai taidon väärin tai puutteellisesti. (Ojanen & Seppälä 1997, 82- 82.)

”Opiskelija oli ”nukkunut pommiin” ja pelkäsi myöhästyvänsä koulusta. Hän oli olettanut, että yökkö herättäisi, jolloin hänen aikataulunsa pitäisi. Opiskelija oli turhautunut ja itkuinen ja olisi pukeutunut ylleen vain ulkoiluvaatteet yöpuvun päälle. Aikoi pukeutua koulussa. Sanoin, että aamutoimet on tehtävä asunnolla. Alkoi huutaa kun yritin rauhoitella häntä ja sanoa ettei myöhästy mistään, lähestyi huutaen ja nyrkkejään puiden. Fyysisiä vammoja ei aiheutunut. Tapahtuneeseen vaikutti kiire, päivärutiinien häiriintyminen ja turhautuminen siitä, että kaikki ei sujunut hänen suunnitelmiansa mukaan”.

”Aggressiivinen nuorimies tutustumassa kouluun ja oli tullut leikkimielinen paini toisen opiskelijan kanssa, jossa kuitenkin sattui vahinko toiselle ja joutui lääkäriin. Puhuttelussa tämä nuori mies hermostui ja yritti lähteä hatkaan ja jouduin eristämään, niin yritti lyödä. Yritin puhumalla estää opiskelijaa lähtemästä karkuun ja otin sievästi hihasta, että huomaa että olen takana, niin alkoi huitoa, ei tullut mitään vahinkoa, kun en estänyt häntä lähtemästä fyysisesti. Puhuminen ei auttanut, niin pääsi karkuun”.

”Arvaamaton päälle karkaus haistattelua, syynä mielenterveys ongelmat”.

”Oppilas nimitteli tunnin aikana. Minulla oli kädessäni tunnin aiheeseen liittyvä värien sekoittamista varten oleva veitsenomainen työkalu, jolloin oppilas sanoi haluavansa sen ja pistävän minut hiljaiseksi. Ei kuitenkaan ottanut sitä minulta”.

”Maanantai-iltapäivänä syksyllä muutama opiskelija hermostui täysin ja käyttäytyi hyvin epäasiallisesti. Kielenkäyttö oli epäasiallista ja suorastaan osa tuli hyvinkin lähelle. Nuoret olivat selvästi väsyneitä ja vielä koko päivä teoriaa ja samaa ainetta neljä tuntia peräkkäin. Niin meni ns. ”överiksi” eli mitään ei olisi haluttu tehdä, luokassa oli todella äänekkästä menoa ja paperit lenteli pitkin luokkaa. Opiskelijoilla oli myös keskenään jotakin kärhämää, joka näkyi tilanteessa toisten nimittelynä”.

Ladonlahden mukaan kehitysvammaisten puutteet esim. kommunikointitaidoissa saattavat heikentää heidän mahdollisuuttaan ymmärtää ympäristöstä tulevia viestejä tai heidän viestejään voidaan tulkita väärin. Nämä tekijät saattavat aiheuttaa ei-toivottuja ongelmatilanteita sosiaalisessa kanssakäymisessä muiden kanssa.

”Viikon tutustumisjaksolla ollut poika, päätti lähteä kävellen kotiin (matkaa n. 35km). Lähdimme autolla yhdessä toisen ohjaajan kanssa etsimään/hakemaan. Löysimme hänet pian. Pysäytimme hänet ja pyysimme autoon. Ei halunnut mukaan, vaan pyrki jatkamaan matkaa ja jouduimme estämään häntä. Poika pyrki vilkasliikenteiselle autotielle ja jouduimme kaatamaan hänet maahan. Poika yritti potkia ohjaajia ja autoon meno oli hankalaa. Lopulta saimme puhumalla hänet rauhoittumaan ja istumaan autoon. Tasoltaan liian matala tutustuja, ollut äitinsä helmoissa jaksoonsa asti”.

Adaptiivisten taitojen osa-alueista myös sosiaaliset taidot, itsehallinta ja turvallisuus liittyvät olennaisesti yksilön ja ympäristön välisen luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntymiseen. Ongelmat näillä alueilla vaikeuttavat suuresti yksilön selviytymistä yhteisössä ja yhteiskunnassa. (Ladonlahti 2004, 75.)

”Opiskelija oli haluton tekemään hänelle kuuluvia siivoustehtäviä ja hän olisi halunnut nukkua ja jättää tehtävät tekemättä. Opiskelijalla oli sekä mielenterveysongelmia, että kehitysvammadiagnoosi ja muutenkin hän oli välillä käytökseltään aggressiivinen. Hän saattoi räjähtää ihan yhtäkkiä varoittamatta ja ihan normaaleista päivärutiineista. Opiskelija hermostui, kun ohjasin häntä päivittäistoiminnoissa normaalin ohjeistuksemme mukaisesti puhumalla ja kehottamalla aloittamaan siivoustyöt. Opiskelija potkaisi minua mahaan ja yritti käydä kiinni. Sain peruutettua itseni ovesta ulos ja pidettyä opiskelijan huoneessaan, jossa hän riehui ja sai melkoista tuhoa aikaan. Itse olin oven toisella puolella, käytävällä. Hän hajotti tuolin, seinän ja naarmutti oven, kun hakkasi sitä tuolilla. Onneksi voimani riittivät pitämään ovi

suljettuna, sillä olin yksin töissä iltavuorossa. Loppujen lopuksi sain soittamalla itselleni päivystäjän avuksi, jonka avulla saatiin tilanne rauhoitettua”.

”Asiakas alkoi huutaa ja väittämään vastaan, vaikka pyrin omaan rauhallisuuteen ja asialliseen keskusteluun. Asiakas ei kyennyt käsittelemään tilannetta ja se aiheutti hänelle paniikkikohtauksen. Se ei ollut ennakoitavissa. Koin, että tilanne olisi voinut johtaa myös fyysiseen väkivaltaan koska muutaman kerran tilanne mennyt siihen. Vastaavanlaisia tilanteita ollut useamminkin ko. asiakkaan kanssa ja ne ovat myös silloin olleet ennalta arvaamattomia eli ei ole voinut välttää niitä”.

”Opiskelija hyökkäsi päälle potkimalla, sylkemällä, hiuksista repimällä, huitomalla ja kiroamalla. Lopulta oli poliisit pyydyttävä paikalle ja opiskelija rauhoitettava totaalaisesti paikallaan pitämällä. Opiskelijan taustatilanne on hyvin sekava ja opiskelija on kokonaisuudessaan rikki. Vaatimuksia eri suunnista, erilaisia paineita, loppupelissä epämielinen työtehtävä laukaisi ”ylilyönnin” ”.

”En ole kokenut sellaista uhkaa tai väkivaltaa, jota mielestäni tässä haetaan. Olen kokenut vain yleistä suunsoittoa tai muuta vastaavaa. Opiskelijani ovat kuitenkin käyttäytyneet arvaamattomasti tai akkipikaisesti, mutta eivät ole osoittaneet halua vahingoittaa tai uhata minua. Uskon kuitenkin, että opiskelijat voivat uhata työntekijöitä halutessaan. Siksi luettelen tekijöitä, jotka voivat mielestäni laukaista uhka- tai väkivaltatilanteen: opiskelijan vaikea henkilökohtainen tilanne, heikot taidot hallita itseään esim. rajoja ensimmäistä kertaa asetettaessa, aistiensa työntekijän epävarmuuden, mahdollisuuden esim. vähätellä ja jopa uhata henkeä, yli-impulsiivisuuden takia tai väärinkäsitysten seurauksena silloin, kun opiskelija ei pysty kommunikoimaan puheen avulla selvittääkseen asiaa”.

Oppilaiden keskinäiset riidat voivat johtaa arvaamattomiin aggressiivisiin tilanteisiin. Tilanteisiin puuttuminen ja niiden välitön selvittäminen puhumalla ja sopimalla asioista on parasta ennaltaehkäisyä vakavampien tilanteiden syntymiselle.

”Oppilaiden keskinäinen välien selvittely oli mennyt väkivallan puolelle. Tilanteet olivat johtuneet oppilaiden erimielisyyksistä. Henkilökunnan puuttuminen tilanteeseen esti tilanteen menemisen pidemmälle”.

”Oppilaiden välien selvittelyt, vanhat velat, tyttöasiat, varkauksien vasikointi, väärät tulkinnat asioiden selvittelyssä, tupakkivelat, väärä lääkitys ja niin edelleen”.

”Jos opiskelija on hermostunut ennakoin tilannetta...”.

Päihdeaineet aiheuttavat tai madaltavat ”kynnystä” aggressiiviseen käyttäytymiseen. Tilanteet saattavat muodostua uhkaaviksi työntekijöille.

”Kaksi asiakasta oli juonut alkoholia kylällä ja samalla reissulla näpistäneet kaupasta. Kaupasta oli soitettu poliisi, joka toi pojat Toivola-kodille. Poliisin poistuttua, pojat alkoivat käyttäytyä uhkaavasti huutamalla, nimittelemällä sekä nyrkkejä heiluttelemalla ja lisäksi tiesin heillä olevan teräaseen mukana. Osa syy uhkailuun oli varmastikin kiinnijäämisestä sääntöjen rikkomisesta sekä näpistelystä”.

”Opiskelija (aikuinen mies) oli lääkkeiden ja alkoholin vaikutuksen alaisena. Soitteli asuntolan puhelimeen ensin itsemurhapuheluita Ponkilan sillalta. Tuli asuntolaan lääkkeiden ja alkoholin vaikutuksessa.”.

”Oppilas humalassa rupesi räyhäämään ja käyttäytyi uhkaavasti”.

”Yhden kerran kaksi opiskelijaa käyttäytyi aggressiivisesti pillerihumalassa. Aseenaan työkaluja (kirves, meisseli..)

Kaksi opiskelijaa teki tikareita luvatta (poisotto tilanne oli hiukan vaarallinen!).

Riehumista ja ryntäilyä henkilökuntaa kohti (painiksi meni, kopiokone ja ulko-ovi rikkoontuivat)”.

3.3 Miten henkilöstö menetteli uhkaavissa tilanteissa?

Aggressiivisiin tilanteisiin puuttuminen on tärkeää ja useissa vastauksissa korostettiin puheen ja keskustelun merkitystä. Myös eleet ja ilmeet ja henkilökohtainen tilanteen lähestymistapa koettiin ensiarvoisen tärkeä, koska tapahtumaa voi provosoida tai rauhoittaa.

”Yritin rauhoitella puheella ja valmistauduin tietenkin nappaamaan opiskelijan kiinni, jos hän alkaisi riehua. Puhuin koko ajan rauhoittavasti ja selitin, että erehdyksiä voi sattua jokaiselle”.

”Keskustelin opiskelijan kanssa asiasta ja kerroin hänelle, että minun on otettava hänen uhkauksensa todesta, jonka jälkeen hän kertoi sanoneensa leikillään”.

”Emme menettäneet malttiamme ja pystyimme keskustelemaan rauhallisesti sekä pojan, että toistemme kanssa”.

”Olin tunnin pidossa minun osuuteni oli pitää muut opiskelijat erillään tilanteesta ja rauhoitella. Rauhallinen tilanteen haltuunotto ja pojat luovuttivat tikarit pois”.

Purjon mukaan toimiva vuorovaikutus edellyttää kuuntelua, henkistä läsnäoloa ja todellisten tunteiden ja ajatusten ilmaisua puolin ja toisin. Ilman riittävää kiireetöntä läsnäoloa nuoren kanssa tämä ei ole mahdollista. (Purjo 2001, 83.)

”Puhumalla rauhallisesti ja keskityn nimenomaan siihen asiaan, mitä opiskelija haluaa selvittää. En tuputa omaa kantaani vaan väännän asian toisin päin ja kysyn ”Mitä sinä ehdottaisit tai haluaisit tämän asian suhteen tehtävän?” tai ”Mitä sinä tarkoitat, kun sanot näin?” ”Voiko tälle asialle tehdä jotain?”

”Keskustelin ja kyselin asiasta suoraan, ystävällisesti, (ystävällinen äänensävy, suora rehti keskustelu)”.

”Yritin rauhoittaa tilannetta puhumalla rauhallisesti”.

Toisinaan ajaututaan tilanteisiin, joissa ei enää puhe riitä vaan joudutaan rajoittamaan opiskelijan käytöstä. Työntekijän keinoja tilanteissa voi olla lisäävun hankkiminen, uhkaaminen ja kiristäminen ja ääritapauksissa voidaan ajautua opiskelijan kanssa fyysisten voimien käyttämiseen.

”Ensin kehoitus/käskey pypsy omassa huoneessa. Ei pysynyt siellä vaan liikkui muiden opiskelijoiden parissa asuntolassa. Päätettiin lähteä viemään Ouluun. Kerrottiin suunnitelmasta opiskelijalle, ei ollut ensin suostuvainen. Sanoi, ”minä en lähde minnekään” ja käyttäytyi uhkaavasti (uhitteli, kirosi). Tilanne tapahtui keittiössä, jossa oli myös leipäveitsi pöydällä, jonka opiskelija huomasi tilanteessa. Siihen ei kuitenkaan opiskelija koskenut. Työntekijä lähti viemään hänet Ouluun ja opiskelija oli siinä vaiheessa itse myös suostuvainen lähtöön”.

”Kun puhe ei auttanut, menin poliisiasemalle, josta poliisi soitti kyseiselle henkilölle ja uhkailut loppui siihen”.

”Koska tilanne tuntui uhkaavalta, soitin poliisille ja pojat vietiin putkaan rauhoittumaan”.

”Sain pidettyä opiskelijan huoneessaan, jossa hän ei voinut vahingoittaa minua tai muita asuntolan opiskelijoita. Olin yksin töissä ja sain toisella kädelläni näppäilyä päivystäjämme numeron, joka onneksi pääsi tulemaan paikalle”.

”Kiinni pitämällä yritin taata, ettei opiskelija riehunnallaan aiheuta vaaraa muille. Istuin lopulta työparini kanssa opiskelijan päällä. Puhuminen ja sanoilla rauhoittelu oli turhaa, mutta äänenpaino tuntui tärkeänä pitää tavallisena ja rauhoittavana”.

”Tilanne tuli niin nopeasti, että en sillä hetkellä tehnyt mitään, koska se olisi pahentanut tilannetta. Opiskelija poistui paikalta ja rauhoittui, jonka jälkeen jatkoimme palaveria”.

”Ilmoitin hyvin rauhallisesti, että otan hänen uhkailunsa todesta ja olen valmis käsittelemään asian ns. virallista tietä ja kutsumaan kaikki palaveriin kaikki perhekotia ja koulun ”johtoa” myöten. Minä kysyin opiskelijalta, onko hän tosissaan ja viedäänkö asia pidemmälle”.

”Hain ohjaajan apuun”.

”Päästin menemään koska en halunnut fyysisesti estää häntä”.

Karpelan mukaan rauhoittelussa on tärkeää tunnepiikin ohittaminen, jonka jälkeen vasta voidaan saavuttaa nuoreen yhteys toimivaan vuorovaikutukseen. Tärkeää on ohjata kannustava tai arvosteleva yleisö pois tai ohjata nuori toiseen tilaan. Huomioida aseeksi kelpaavat välineet, estää niiden saatavuus ja sijoittua poistumisreitien lähelle. (Karpela 2007.)

”Kun normaali pyyntö rauhoittua ja hieman hiljentää ääntä ei toiminut, niin laitoin pari kaveria toiseen tilaan tekemään tehtäviä ja muiden kanssa jatkoimme luokassa. Välillä kävin tarkastamassa tilanteen toisaalla. Toisella tunnilla oli rauhallisempaa ja ”rauhottumassa” olleet kaverit voitiin ottaa luokkaan takaisin”.

”Reagointini tilanteisiin on ollut spontaania ja harkitsematonta. Oppilaiden keskinäisissä riidoissa menin väliin keskeyttämään tilanteen, myös ääntä tuli korotettua. Tilanteen päätyttyä puhuttelin oppilaat. Haukkumistapauksissa olen

antanut tilanteen rauhoittua ja mennyt sen jälkeen keskustelemaan uudestaan oppilaan kanssa”.

”Pyrin siis parhaani mukaan selviytymään oppilaan aloittamasta pystypainiottelusta. Moitin oppilaat välittömästi tilanteen jälkeen. Muistaakseni totesin, että tällä tavalla emme voi jatkaa”.

”Pyysin kaveria irrottamaan otteen ja sanoin, että mennään pihalle jatkamaan”.

”Poistin oppilaan rakennuksesta”.

”Rauhallinen äänenpaino ja yritin keskustella asiasta, mutta siitä ei ollut ko. tilanteessa mitään apua. Jouduin jättämään asiakkaan omaan huoneeseen rauhoittumaan, koska tilanne olisi minun läsnä ollessa mennyt vaan pahemmaksi”.

3.4 Uhka- ja väkivaltatilanteiden jälkihoito

Uhka- tai väkivaltatapauksia kohdatessa ihmiset reagoivat niihin hyvin eri tavalla. Tavallisia tuntemuksia työntekijöille näistä tilanteista saattaa olla: suuttumus, pettymys, epäonnistumisen tunne, loukkaantuneisuus tai vaikkapa voimattomuus, kun tilanne koetaan hallitsemattomaksi. Työntekijän mieleen voi jäädä epävarmuuden tunnetta, pelkoa ettei enää pärjää tilanteissa. Hyväksi koettuja keinoja, joita vastauksissa ilmeni epävarmuustekijöiden eliminoimiseksi, oli koettujen tilanteiden mahdollisimman nopea purkaminen. Kerolan ja Sipilän mukaan haastavan tilanteen nopean purkuun liittyvät periaatteet ovat: luottamuksellisuus, ei muistiinpanoja, rauhallinen paikka ja aika (max 45 min.), ei moralisointia, ei syyllistämistä, tilanteen kulun läpikäynti, kyseessä omista tunteista ja ajatuksista puhuminen ja tavoitteena tasapainon saavuttaminen. (Kerola & Sipilä 2007, 26.)

”Kuten jo kerroin: perhekoti, oppilaat, opettaja ja ohjaaja palaveri ja useita palavereita tarvittaessa”.

”Hyvin! Kriisipalaveri heti tuoreeltaan ja tilannetta seuranneille opiskelijoille informoitiin tilanteesta ja sen käännteistä heti tuoreeltaan”.

”Asia käytiin läpi oman tiimin kesken. Seuraavana päivänä kävin hakemassa pojat putkasta toisen ohjaajan kanssa”.

”Pojat perhekodin putkaan ja kriisitilanteen purkutilaisuus muutaman päivän kuluttua”.

”Kerroin työyhteisössäni niille, jotka ovat kyseisen asumisyksikön opiskelijoiden kanssa tekemisessä. Kerroin myös esimiehelleni”.

”Asiasta keskustelu oman työtiimin kanssa, että Luovin henkilökunnan kanssa. Sitä asiaa ei puitu, että mitä itse koin tilanteen, mutta asiasta olisi kyllä puhuttu, jos olisin kokenut sen tarpeelliseksi. En siis kokenut erityisempää tarvetta keskustella muuten tilanteesta, että miten sen koin, koska en kokenut tilannetta mitenkään pelottavaksi loppujenlopuksi. Se miten tilanteen kokee, riippuu henkilöstä, joka fyysisen/henkisen uhkatilanteen aiheuttaa (esim. iso koko)”.

”Keskustelu yhdessä opiskelijan, ryhmänohjaajan, toimipaikkajohtajan sekä opintoneuvojan kanssa. Opiskelijat pyysivät minulta anteeksi epäasiallista kielenkäyttöä. Kyseinen keskustelu myös tuotti tulosta tuon episodin jälkeen, tuntien pitäminen ko. ryhmälle muuttui helpommaksi ja opiskelijat olivat asiallisesti loppuperiodin ajan”.

Tilanteen purkamisen voi tapahtua myös pienemmässä ryhmässä opettajan ja ohjaajan välillä tai muiden läheisten työntekijöiden kesken. Tärkeintä asiassa on tiedon kulku ja erilaisten ratkaisumallien löytäminen haastaviin tilanteisiin.

Myös opiskelijan kanssa tärkeä käydä asiaa läpi joko opiskelijapalaverissa tai kahden kesken, sitten kun se on mahdollista. Kerolan ja Sipilän mukaan oman työryhmän kesken toteutettavassa nopeassa purussa huomio keskittyy työntekijöihin. Tavoitteena on, että haastavan käyttäytymisen jälkeen päästään jatkamaan työtä myös haastavasti käyttäytyneen henkilön kanssa. (Kerola & Sipilä 2007, 27.)

”Keskustelimme työparini sekä muiden ohjaajien kanssa tilanteesta myöhemmin samana päivänä”.

”Kerroin itse tapahtuneesta työkavereilleni. Selvitin tilanteet jälkeenpäin oppilaiden kanssa.

”Mietittiin ja käytiin yleisesti läpi työporukassa”.

”Vähäisesti: keskusteltiin lyhyesti työparin kanssa (en muista puhuttiinko esimiehen kanssa)”.

”Juttelimme perhekodin kanssa ja he antoivat omat rangaistuksensa pojille. Tilanne ei ollut vakava, joten ei isompia jälkihoitoja tarvittu”.

Toisesta oppilaiden välien selvittelystä tehtiin muistio. Mahdollisesti vahinkoa aiheuttaviin tavaroihin alettiin kiinnittää enemmän huomiota. Muuten asioita ei käsitelty”.

”Opiskelija rauhoittui ja antoi ymmärtää ettei ollut ihan tosissaan. Tilanne normalisoitui ja työtä jatkettiin yhteisymmärryksessä. Ryhmänohjaajalle kerroin tilanteesta mutta siihenpä se jäi”.

”Muisteltiin yhdessä tilanteen aiheuttajan kanssa tapahtunutta, siis mikä on normaalia käyttäytymistä”.

”Opiskelijan kanssa on asiasta keskusteltu jonkin verran. Kun opiskelija palaa lomalta käymme asiaa läpi”.

Toiset työntekijät eivät tunteneet tarvetta kriisin purkamiseen vaan, kullakin on omat selviytymiskeinonsa, joihin voi turvata. Kuitenkin, jos joku tapauksessa ollut työntekijä haluaa tilanteen purkamista, niin silloin sellainen pitäisi pystyä järjestämään.

”Ei mitenkään, eikä ollut tarvettakaan omalta kohdalta. Opiskelija olisi varmaan tarvinnut jälkihoitoa”.

”Ei tarvetta”.

”Kävin saunassa ja kaljalla”.

”Tilanne rauhoittui kertasanomisella”.

”Oikeastaan jälkihoitoa ei ollut. Pelkäsin toistuuko samanlainen käyttäytyminen, mutta ei toistunut”.

”Tilanne otettiin heti käsittelyyn ja opiskelija siirtyi kotikuntaansa. Minun kohdalla ei jälkihoitoa ollut, en kyllä sitä tarvinnutkaan”.

”Opiskelija erotettiin asuntolasta.”

4 VOIKO AGGRESSIIVISEN OPISKELIJAN KOHTAAMISTA OPETELLA?

Yli puolet vastaajista ilmoitti saaneensa koulutusta tai ohjeita uhka- ja väkivaltatilanteiden hallintaan. Osassa vastauksista huomioitiin, että käytäntö opettaa parhaiten näiden tilanteiden hallintaa. Myös työyhteisön opettavaa merkitystä ja kollegojen kokemusten ja toimintamallien hyödyntämistä tilanteiden hallinnassa korostettiin. Tilanteiden hallinta ennaltaehkäisyn kautta joka kehittyy oman työkokemuksen karttuessa.

Koulutuksista mainittiin:

Puhejudo, ”elämäkoulutus”, rajavartioston sissikoulutus, urheiluseurojen koulutus, Totti Karpelan luento, Toimiminen uhka- ja väkivaltatilanteissa – koulutus, perheväkivaltakoulutus, vaikean asiakkaan kohtaaminen – koulutus.

Joissakin vastauksissa tuli esille, että käytännön esimerkit ja konkreettinen tilanteiden harjoittelu koulutuksissa on tärkeää toimintamallien luomisessa esim. millaisia otteita voi käyttää fyysisissä kiinnipitotilanteissa

4.1 Keinoja kohtaamiseen oppilaitosympäristössä

Koulutus koettiin merkittävänä tekijänä, jonka avulla saataisiin välineitä väkivaltatilanteisiin puuttumisessa.

”Vuositainen koulutus”.

”Koulutusta itsepuolustuksesta sekä puheella vaikuttamisesta. Tärkeää olisi työpisteiden turvallisuuden kartoittaminen pelkästään tästä näkökulmasta”.

”Ennakoidaan tiedon lisäämistä, tilannekoulutuspäiviä asiansa osaavien henkilöiden opastustilaisuuksia. Ohjeistukset”.

”Koulutus on avainasemassa ja niiden kertaus ei olisi pahitteeksi. Tärkeää on myös tuntea yleisesti asiakkaiden erityispiirteitä, jotta voimme tunnistaa sellaiset asiat, jotka voivat mahdollisesti laukaista jonkinlaisen uhkatilanteen”.

”Koulutusta mielenterveyskuntoutujien kohtaamisesta sekä lääke- ja huume-koulutusta”.

”Resursseja lisäkoulutukseen”.

Koulutuksissa tulisi hyödyntää käytännön läheisiä malleja, konkreettista toimintaa siitä miten tilanteissa väkivaltainen asiakas / opiskelija kohdataan.

”Toisella kerralla on helpompi toimia joka asiassa. Eli case-tyyppinen harjoittelu luo parhaiten jonkinlaisen toimintamallin (verrattuna luento-opetukseen). Sen takiahan paloharjoituksiakin järjestetään, että palohälytyksen tullessa jokainen osaa poistua ilman paniikkia”.

”Stressinsietokykyä tulisi vahvistaa, jolloin väkivaltatilanteissa pysyy rauhallisena. Itsepuolustuskurssien kautta tulee varmuutta sekä itsehillintää. Väkivaltatilanteiden lavastaminen ja niiden näytteleminen / eläminen ennakkoon = tilanne ei ole uusi”.

”Mahdollisesti oppia siitä, miten väkivaltaista ihmistä on viisasta puheella rauhoittaa, kuinka tulee itse käyttäytyä ja ehkä myös jotain fyysisiä itsepuolustus seikkoja. Pitäisi huomioida myös se, että opettajan on osattava kohdata ihminen normaalisti käyttäytyen, ei liian opettajamaisesti”.

Keskustelut ja työmenetelmien kehittäminen yhteistyössä on tärkeää. Yhteisten ohjeiden ja toimintamallien löytäminen haastaviin tilanteisiin koetaan tärkeäksi, vaikkakin tilanteet voivat olla erilaisia. Kerolan ja Sipilän mukaan haastavan käyttäytymisen voittamiseksi aikuisten on sovittava yhteisistä toimintatavoista, pelisäännöistä. Säännöt tulee myös selkiinnyttää opiskelijoille, sillä henkilökunnan odotukset ja toiminta opiskelijoiden käytöksen suhteen ei saa vaihdella mielivaltaisesti. (Kerola & Sipilä 2007, 48.)

”Näistä asioista keskustellaan osastoilla ja käydään läpi opiskelijoiden tilanteita, sillä opiskelijoille päivät ja viikot ovat erilaisia. Pidetään kaikki osastolla olevat henkilöt ajan tasalla ja tietoisina tilanteista”.

”Uhkatilanteet täytyisi aina nostaa esiin, pienetkin, jotta työyhteisössä tiedettäisiin varautua. Itsepuolustuskoulutusta säännöllisin väliajoin (tietyt otteet fyysisen väkivallan varalle, jos puhe ei enää riitä)”.

”Monipuolinen tiedon jako”.

”Ei mutu-tuntumalla asiaan lähestymistä vaan oikeaa tietoa, esim. mitä Totilla on. Henkilökunnalla pitäisi olla riittävän selkeät ohjeet, miten toimia ko. tilanteissa, ainakin, miten tukea työkaveriaan. Tähän tarvitaan yhteishenkeä ja vastuullisuutta sekä halua toimia samojen periaatteiden mukaisesti. Jokaisen pitää pystyä luottamaan, että työkaveri auttaa tilanteen niin vaatiessa. Miten tämä luottamus saadaan aikaan ja miten jokainen saadaan ymmärtämään tämän asian tärkeys, on koko jutun haasteellisin osuus? Jos sopimukset eivät todellisuudessa pidä, koko jutulla on nolo, ellei jopa ruma loppu.”

”Avointa keskustelua ja selkeitä toimintaohjeita vastaavien tilanteiden varalle: keneen olla yhteydessä, mihin opiskelija tilanteen jälkeen, mitä toimenpiteitä tapahtumien seurauksena jne.”.

”Tuntien järjestelyllä voidaan osittain asiaan vaikuttaa eli onko hyväksi olla neljä tuntia samaa ainetta peräkkäin. Ohjaajien mukana olo teoriatunneilla voi ainakin joissakin tapauksissa olla toimiva ratkaisu. Sitten on vielä sekin, että mitä kukakin pitää uhkailuna ihmiset kokevat opetustilanteet niin kovin eri tavoin. Ihan oikeaa koulutusta haluaisin asian tiimoilta myös. Kaiken kaikkiaan sanoisin, että olen oikeasti törmännyt tilanteisiin äärimmäisen harvoin. Mielestäni myös omalla toiminnalla on asiaan vaikutusta. KOULUTUSTA, YHTEISET PELISÄÄNNÖT, PLEASE!”

5 EHDOTUKSIA TOIMINTAMALLEIKSI OPPILAITOSYMPRISTÖÖN

Kyselymme mukaan uhka- tai väkivaltatilanteita Ammattiopisto Luovin Muhoksen yksikössä on kokenut suuri osa henkilökuntaa. Väkivaltatilanteissa väkivallan kohteeksi joutuva henkilö toimii usein vaistonvaraisesti ja jokainen tapaus on yksilöluonteinen. Merkillepantavaa kyselyn tapauksissa oli kuitenkin se, että työntekijöiden toiminta väkivaltatilanteissa oli monessa tapauksessa esimerkillistä, ja jos oli toimittu väärin, niin vastaaja tiesi toimineensa väärin. Aggressiivisen opiskelijan kohtaamiseen riittää useasti ”maalaisjärki”, jolla ohjataan ja kasvatetaan haastavasti käyttäytyvää nuorta.

Vastauksissa tuli kuitenkin esille tarve yhteisten ohjeiden, pelisääntöjen ja toimintamallien luomiseen haastavien tilanteiden kohtaamiseen.

5.1 Kyselyn pohjalta kootut toimintamallit ja välineitä uhkaaviin tilanteisiin

Vuorovaikutus tilanteissa

Rauhallisuus, kiireettömyys, kuunteleminen, henkinen läsnäolo, jämäkkyys, asioiden puhumalla selvittäminen, opiskelijan omien ratkaisumallien etsiminen, henkilökohtainen tilanteen lähestymistapa (ei provosoida tilannetta).

Nonverbaalinen viestintä

Nonverbaalista viestintää ovat mm. eleet ja ilmeet, rauhalliset äänen painotukset, tilankäyttö ja välimatka opiskelijaan.

Opiskelijan rajoittaminen

Lisäavun hankkiminen (työparin merkitys tärkeää väkivaltatilanteissa), uhkaaminen ja kiristäminen, ääritapauksissa voidaan ajautua opiskelijan kanssa fyysisten voimien käyttämiseen, avun hälyttäminen, (poliisi, 112, muu henkilökunta), pakeneminen vaaravyöhykkeeltä.

Tilanteita, joissa usein joudutaan rajoittamaan opiskelijan toimintaa, ovat päihteen ja huumeiden vaikutuksen alaisena olevat opiskelijat.

Uhka- ja väkivaltatilanteiden jälkihoito

Tilanteen purkaminen / sanallinen käsittely yhdessä opettajan, ohjaajan tai muiden työntekijöiden kanssa.

Yhteiset menetelmät ja ohjeistukset uhka- ja väkivaltatilanteiden hallintaan

Keskustelut ja työmenetelmien kehittäminen yhteistyössä, yhteiset pelisäännöt, monipuolinen tiedon jako, Selkeät ohjeistukset ja omat käytännön kokemukset auttavat tilanteissa selviytymiseen.

Koulutukset uhka- ja väkivaltatilanteiden hallintaan

Itsepuolustuskoulutukset, case tyyppinen harjoittelu, koulutusta mielenterveyskuntoutujien kohtaamisesta sekä lääke- ja huume-koulutusta, koulutusta puheella vaikuttamisesta, tilannekoulutuspäiviä asiansa osaavien henkilöiden opastustilaisuuksia.

5.2 Varhaisen puuttumisen malli/ pedagogiset ratkaisut

Savolainen (2001) on väitöskirjassaan Koulu työpaikkana tutkinut sekä opettajien että oppilaiden työoloja heidän Itsearviointinsa pohjalta. Oppilaiden arviot painottivat oppilaan ja opettajan välistä vuorovaikutusta ja opettajan toimintatapoja. Oppilaat arvioivat mahdollisuutensa vaikuttaa koulutyöhön ja olosuhteisiin koulussa heikoiksi. He kokivat keskustelun oppimisympäristön, siis oman työyhteisönsä asioista vähäisiksi. Savolaisen mukaan kouluyhteisön merkitys myönteisten kokemusten antajana sekä sosiaalisten taitojen tukijana on erityisen suuri niiden oppilaiden kohdalla, joiden sosiaaliset lähtökohdat ovat heikot. Koulun merkitys positiivisten sosiaalisten mallien antajana kaikille oppilaille on suuri. Koulun perustehtävä, oppiminen, toteutuu parhaiten, jos se tapahtuu turvallisessa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä.

Ammatillisessa erityisopetuksessa olevat oppilaat tarvitsevat hyvin monenlaisia ja yksilöityjä tukitoimia selviytyäkseen ongelmiansa kanssa päivittäisistä opetustilanteista. Käytös-, tunne-elämähäiriöistä kärsivät nuoret tarvitsevat tiloja, joissa kaikenlainen ylimääräinen melu, ääni tai häly on karsittu pois. Nämä nuoret kokevat tilanteet uhkaaviksi, jos heillä ei ole rauhaa keskittyä omiin tehtäviin. He tarvitsevat selkeät raamit päivän toimintoihin. Esimerkiksi, jos päiväohjelmaan tulee muutoksia, erityisnuoret kokevat nämä muutokset pettymyksinä, joka voi nostaa aggressiointunteita. Muutoksista tulee kertoa riittävän ajoissa, jotta nuoret osaavat valmistautua niihin.

Opiskelu muiden ryhmien kanssa yhdessä on myös vaikeaa, kun näillä nuorilla käytöshäiriöisyys vaikeuttaa sosiaalista vuorovaikutusta. He suhtautuvat hyvin varauksellisesti uusiin ihmissuhteisiin. He hyväksyvät vain tietyn ulkonäön, vaatetuksen tai nuorisokulttuurin omaavia nuoria joukkoonsa. Poikkeava käyttäytyminen tai pukeutuminen koetaan ryhmän toiminnan vastaiseksi, jota voi arvostella tai jopa provosoida.

Pienryhmäopetus on erityisopetuksen tärkein elementti, jolla voidaan saada vaikeasti oireileviin nuoriin riittävästi ohjauksellista apua vuorovaikutuksessa. Haasteellisesti käyttäytyvä nuori saa riittävästi aikuisen tukea aggressiipurkausten hallintaan ja aggressiutilanteessa toimimiseen. Tämä vaatii tietenkin opetus- ja ohjaushenkilöstöltä ammattitaitoista osaamista näissä tilanteissa.

Käytännönläheisen opiskelumenetelmien hyödyntäminen parantaa huomattavasti aggressiivisten nuorten mahdollisuuksia selviytyä tilanteista, joissa nuori joutuu toimimaan puutteellisten ongelmaratkaisutaitojensa kanssa. Käytännön työtilat toimivat ns. terapiapajoina, joissa nuori voi harjaannuttaa omaa pitkäjänteisyyttään ja etsiä omia rajojaan selviytyäkseen tiukoista paikoista. Luokkahuoneessa tapahtuvan opiskelun nuori kokee usein niin ahdistavaksi, että hän alkaa hyvin nopeasti käyttäytyä häiritsevästi ja jopa aggressiivisesti. Teoria-aineiden integrointi käytäntöön on jo tätä päivää, jolla saadaan vaikeasti oirehtiva nuori saavuttamaan opinnoissa asetetut tavoitteet ja samalla autetaan nuorta selviytymään hänen ongelmastaan keskittymisvaikeudesta luokkahuoneopetuksessa.

5.3 Vuorovaikutus ryhmän toiminnan tukemisessa - Vuorovaikutus ryhmän toiminnan lähtökohdaksi

Nykyisin vallalla olevat oppimiskäsitykset, kuten sosiokonstruktiivinen ja kollaboratiivinen oppiminen, ohjaavat opettajaa ryhmämuotojen käyttämistä opetustilanteissa. Kollaboratiivinen viittaa lähinnä sellaisiin työmuotoihin, joissa ryhmän vuorovaikutusta voidaan hyödyntää oppimistavoitteiden saavuttamisessa. Käytännössä tämä ilmenee siten, että opettaja voi käyttää aktiivisia työmuotoja, työtehtävien tekemistä yhdessä, keskustelua oppilaan kanssa yksin tai pienryhmissä ja vertaistutorointia. Ryhmävuorovaikutuksessa opettajalla on keskeinen rooli eräänlaisena myötävaikuttajana eli fasilisaattorina. (Kauppila 2005, 90.)

Erityisryhmissä tapahtuvan ryhmävuorovaikutuksen ja ryhmädynamiikan ymmärtäminen ja ohjaaminen on olennainen seikka opettajan pyrkiessä käyttämään ryhmää apuna kasvatuksessa ja oppimistulosten parantamisessa. Erityisryhmien opettajilla on haasteellisimmat oppilaat ajatellen heidän sosiaalisia taustojaan. Ryhmien syntyvaiheessa voi ilmetä suurta vastarintaa ja haluttomuutta toimia yhdessä ryhmänä. Ryhmissä tapahtuva vuorovaikutus saa aikaan roolien syntymisen. Roolien määrää ryhmässä lisäävät erilaiset yksilölliset roolit, jotka perustuvat henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja taitoihin. (Kauppila 2005, 93.) Tyypillinen tehtävärooli ryhmissä on johtajan rooli. Erityisryhmissä johtajan rooli on yleensä niin sanottu tunnejohtaja. Tällainen nuori voi olla oppilaiden keskuudessa asenteiltaan niin voimakas, että hänen johtajuutensa tulee luonnostaan ilman suurempia ristiriitaisuuksia. Lisäksi erityisryhmissä voi olla erilaisia asennerooleja, kuten esimerkiksi alistuja, kiusattu, auttaja, vetäytyjä ja hauskuuttaja. (Kontu 2006.)

Erityisryhmän opettaja onnistuu työssään hyvin, jos hän pystyy olemaan sekä asiajohtaja että tunnejohtaja. Tähän vaikuttaa ensisijaisesti opettajan persoonallinen tapa tehdä työtä nuorten kanssa. Erityisryhmien toiminta perustuu välittömiin ihmissuhteisiin, niin tällöin vuorovaikutuksen merkitys on suuri. Opettaja ymmärtää ryhmän roolien merkityksen ja pystyy käyttämään niitä apuvälineinä tavoitteissaan ja pyrkimyksissään hyvään ryhmävuorovaikutukseen. Erityisen tärkeää on saada oppilasryhmän niin sanottu tunnejohtaja toimimaan opetuksen ja kasvatuksen tavoitteiden mukaisesti. Hän vetää toisia mukaan ja auttaa opettajaa ja helpottaa hänen työtään. Tämän voisi tiivistää siten, että ryhmän tunnejohtaja myötäelää opettajasta (Kontu 2006.)

Erityisopetuksessa tärkeää on opettajan roolien monipuolisuus ja niiden persoonallinen tuominen käytänteisiin. Tärkeimpiä opettajan rooleja onnistuneen vuorovaikutuksen syntymiseen ovat mm. tunnejohtaja eli auktoriteetti, rajojen laittaja, kuuntelija, luotettava aikuinen, hoitaja, ohjaaja, hauskuuttaja, jännityksen laukaisija ja sovittelija.

Nuorten sosiaaliset taidot joutuvat koetukselle 16- 17 -vuotiaana, jolloin nuoret ovat herkkiä reagoimaan ongelmallisesti auktoriteetteja kohtaan koulussa. Oppimisongelmista kärsiville nuorilla on usein myös pulmallista kehittää tyydyttäviä sosiaalisia taitoja. Kaverisuhteet kärsivät, kun oppimisongelmat lisääntyvät. Niinpä tällaisille nuorille tulisi opettaa ensisijaisesti sosiaalisia taitoja, jota he voisivat voittaa ongelmallisuuden kierteen. Sosiaalisten taitojen opettaminen on erityisen tarpeellista erityisryhmiin kuuluville, kuten aggressiivisille, yksinäisille, syrjäytyneille tai rikollisille. Taitava opettaja onnistuu järjestämään oppimistilanteet siten, ettei opiskelijoiden negatiivista leimaamista ilmene. Sosiaalisten taitojen opettaminen lähtee perusilmeiden, eleiden esimerkiksi hymyilemisen opettamisena. Nuoria voi opettaa hallitsemaan aggressiivisuuttaan purkamalla ne käytännön läheiseen opetukseen, jossa nuori saa muuta ajateltavaa kuin omat ongelmansa. Opetus ei saa myöskään olla liian vaativaa nuoren taitoihin nähden. Opetetaan nuorta

luomaan ystävyysuhteita opettajiin sekä muihin oppilaisiin. Ennen kaikkea opetetaan toimimaan ryhmässä tasavertaisena ryhmän jäsenenä. Sosiaalisten vuorovaikutustaitojen opettaminen tulee sisältää myös keskustelutaitojen opettamista, itsehillinnän ja kontrollin opettelua sekä epäitsekkyuden opettelemista. (Kauppila 2005, 146.)

5.4 Aggressiotilanteissa toimiminen

Aggressiokasvatus on osa väkivallan ennaltaehkäisyä. Kun aggressiokasvatuksen ensisijainen kenttä on koti ja näillä erityisnuorilla ei ole siellä kotona ollut sitä oikeaa väkivallattoman kasvatuseriaanteen antavaa aikuista, täytyy meidän oppilaitoksena vastata tähän haasteeseen ja antaa nuorelle hänen tarvitsemaansa kasvatusta. Vaikeista kasvuolosuhteista johtuen, tunteiden kanssa kamppaileva nuori tarvitsee ympärilleen rakentavalla toimivia ja luotettavia aikuisia. Jokainen aikuinen on aggressiokasvattaja, halusipa tai ei, omalla mallillaan ja tavallaan rajoittaa tai olla rajoittamatta. (Cacciatore 2007, 54.)

Puhe- Judon keinot aggressiotilanteessa

Puhe- Judo on yksi toimintamalli aggressiotilanteen purkuun. George J. Thompson (1993) koki tarpeelliseksi kehittää poliiseille oman vuorovaikutusjärjestelmän haasteellisiin kohtaamistilanteisiin. Hänellä oli vahva tausta sekä poliisin työstä että kamppailulajien harrastuksista toimia aggressiotilanteissa. Verbal Judossa toimitaan ammattimaisesti ja turvallisesti asiakkaan tai uhkaajan kasvojen säilyttämiseksi. Siinä on ennen kaikkea kysymys asenteista. ”On hyvin vaikeaa ratkaista ongelmaa, jos ongelma johtuu sinusta”.

Thompsonin pääajatus on, että sanallinen alistaminen on kaiken yhteiskunnallisen alistamisen pohjalla ja kaikista vaarallisista ase on viritetty kieli. Hän sanoo, että ihmiset muistavat loukkaavat sanat kauan ja sitä ennen on tarpeellista opetella puhumaan taitavasti (Thompson 1993, 13.)

Kirjassaan Thompson kuvaa monia tekniikoita vaikeiden, aggressiivisten tilanteiden hoitamiseen. Hän antaa myös monia esimerkkejä, jotka selventävät ja tukevat, mitä hän sanoo. Hän sanoo, että ”Verbal Judon” lopullinen päämäärä on saada yhteistyöhön kykenemätön (aggressiivinen) henkilö vapaaehtoiseen yhteistyöhön. Saadaan ihmiset tekemään, mitä sinä haluat heidän tekevän, saamalla heidät haluamaan tehdä sen. ”Verbal Judon” idea on oppia uusia tapoja kuunnella/puhua/vastata, joten sinä et vain käytä automaattista (aggressiivista) reaktiota. Sanat pitäisi valita ja ilmaista tehokkaasti. (Thompson 1993, 23,91.)

Puhe- Judon tärkein taito on empaattisuus. Empatia on ominaisuus astua toisen kenkiin ja ymmärtää mistä hän tulee. Empatia poistaa jännittyneisyyttä. Se ei tarkoita, että sinun välttämättä tarvitsee edes pitää toisesta henkilöstä tai olla samaa mieltä hänen kanssaan, mutta siten pystyt näkemään asioita heidän lävitseen ja siten tulemaan toimeen heidän kanssaan paremmin (Thompson 1993, 64.)

Thompson puhuu tyynen sisimmän tärkeydestä. Jos sinulla ei ole tyyntä sisintä, et voi kontrolloida toimintojasi, etkä tilannetta. Kun reagoit automaattisesti, tilanne kontrolloi sinua, mutta kun toimit harkitusti, pystyt käsittelemään sitä, joka kerta voittaa. (Thompson 1993, 72, 76.)

Hän kirjoittaa henkilön kunnioittamisen tärkeydestä ”kun emme kunnioita ihmisiä, nöyryytämme heitä muiden edessä tai saamme heidät tuntemaan pahoin, menetämme voimamme ja luomme lisää vihamiehiä. (Thompson 1993, 77.)

Monista Thompsonin tekniikoista yksi esimerkki, jota hän suosittelee, on ”paraphrasing”. Se tarkoittaa, että sanot saman asian takaisin henkilölle, niin kuin sinä sen ymmärsit hänen sanomastaan. ”Minä varmistan, että kuulin oikein mitä sanoit.” ”Paraphrasing” on menetelmä, joka kuulostaa siltä, että yrittäisit selvittää ongelmaa ennemmin kuin reagoimaan ongelmaan. Se on erittäin tehokas keino toimia vuorovaikutuksessa. (Thompson 1993, 79.)

Thompson sanoo, että kaikki taistelulajit pohjautuvat uudelleen suuntaamiseen. Hän ehdottaa, ettet vastusta vastapuolta (aggressiivista oppilasta) mutta mene eteenpäin hänen kanssaan ja yritä ohjata hänen energiansa jonnekin muualle. Sinun tulee välttää näyttämästä omaa egoasi liian vahvana toimiessasi oppilaiden kanssa ja sinun pitää oppia lukemaan heidän ajatuksiaan huolellisesti. On hyvin tärkeää tuntea ihminen, jonka kanssa toimit, että pystyt valitsemaan sanat, joita hänkin ymmärtää. (Thompson 1993, 43, 89.)

Sinun tulee olla aktiivinen kuuntelija. Älä reagoi koskaan siihen, mitä hän sanoo, vaan siihen mitä hän tarkoittaa. Thompson korostaa sitä, että on yhtä tärkeää on ymmärtää, kuinka toinen ihminen näkee sinut, joka ei ole välttämättä ollenkaan se tapa, jolla näet itse itsesi siinä tilanteessa. (Thompson 1993, 119, 127, 128.)

Puhuessasi aggressiiviselle henkilölle äänen sävyn ja sanojen sisällön tulee vastata toisiaan. Muuten henkilö uskoo ennemmin äänen sävyyn kuin kohteliaisiin sanoihin. Et voi odottaa oma-aloitteista suostumista ihmiseltä vain siksi, koska sinulla asemasi puolesta vastuullinen ja auktoriteettinen asema. Avain menestykseen on kyky säilyä rauhallisena ja välttää sellaista vihaa, joka tekee meistä tehottomia. (Thompson 1993, 179.)

Meidän tulee ajatella siten, että vaikeiden asiakkaiden pitäisi olla kiinnostavia ja haastavia. Kiittäminen on tehokkain motivaation ja kurin ylläpitäjä. Kiittämisestä ei koskaan pitäisi seurata kriittisyyttä tai arvostelua. Kun kiität, motivoit nostamalla odotuksia. (Thompson 1993, 186,191.)

Suostuttelutaidot ovat Puhe- Judon ydin. Tässä on eräs viiden portaatan toimintamalli suostuttelusta. Totta kai toivoisit, että saisit ihmisen suostumaan ennen viimeistä porrasta.

1. **Kysy.** ”Roope ole ystävällinen ja korjaa työkalusi pois”.
2. **Aseta konteksti.** ”Muista Roope! Ennen kuin lähdet kotiin, sinun täytyy korjata työkalusi pois”.
3. **Muistuta ehdoista.** ” Hei Roope! Mehän sovimme, kun työkalut on korjattu, voit lähteä kotiin”.
4. **Vahvista.** ”Kuule Roope! Onko mitään mitä minä voin sanoa tai tehdä, jotta saisit sinut yhteistyöhön korjaamaan työkalusi ”.
5. **Toimi.** ”Jos Roope ei siitä huolimatta halua tehdä sitä, voit näyttää hänelle, että se on hänen valintansa. Hänen tulee hyväksyä toimintansa seuraukset”.

Jos käytät tätä toimintamallia, et vain toista ohjeita uudestaan ja uudestaan, joka olisi merkki auktoriteetin heikkoudesta. Toistaminen paljastaa heikkoudet. Joustavuus ja lähestymistavan vaihtelu osoittavat voimaa. (Thompson 1993, 101.)

5.5 Hyvän rauhoittelijan ominaisuudet

Haasteellisissa tilanteissa, joita oppilaitoksessa yhä enemmän tulee, vaaditaan aikuisilta kykyä toimia hyvänä rauhoittelijana. Rauhoittelussa on hyvin tärkeää pysyä itse rauhallisena, kun tiedetään opiskelijoiden käyttäytymiseen liittyvät monet ongelmat. Opettajilla ja ohjaajilla tulee olla empatiakykyä eli hyvän kuuntelijan taidot. Empatialla Karpela ei tarkoita sympatiaa asiakasta kohtaan, vaan kykyä asettua toisen asemaan ja tuntea hän näkökulmastaan asioita. Kärsivällisyys on erinomainen hyve, jolla voidaan hyvin haastavassa tilanteessa ohjata saman asian toistamisella nuoren käyttäytymistä oikeaan suuntaan. On erittäin tärkeää näyttää nuorelle, että kun riitelet idiootin kanssa pidä huoli, ettei hän tee samoin. (Karpela T. 2007) Asiaa voisi kuvata seuraavasti:

”Olen pahoillani, että puhuin tyyneästi (vaikkei tätä olisi tapahtunutkaan) mutta voisitko ystävällisesti tulla tuonne käytävälle”.

Vuorovaikutustilanteessa oppilaan tunnetilaa ei saa koskaan tuomita, vaan käytös tai teko on asia johon puututaan. Pitäisin erittäin tärkeänä odottaa nuoren rauhoittumista ennen kuin keskusteluissa siirrytään asiasisältöihin.

5.6 Toimintaohjeet väkivaltatilanteisiin

Toimintaohjeita laadittaessa työpaikalle väkivaltatilanteisiin, tärkeää on, että rajat on sovittu etukäteen. Millaiseen käyttäytymiseen puututaan ja miten tilanteissa toimitaan? Jokaisen työntekijän tulee tarkastella omaa suhtautumista tyyneeseen käyttökseen. (Karpela 2007.) Tähän vaikuttaa mm.

- Työkokemus, koulutus
- Asenteet, empatiakyky
- Työturvallisuuden tietotaito
- Oma väkivalta historia
- Työyhteisön ilmapiiri
- Työyhteisön normit ja käytännöt

Rauhoittelun ratkaiseva alku - ole kiinnostunut!

”Hyvä kun sanoit”!

”Voin vain kuvitella miltä sinusta tuntuu”!

”Tunteesta voi olla samaa mieltä”!

”Kerro nuorelle, että olet laittanut merkille tunnetilan”!

Väkivaltaisen ja muunkin häiriö- tai ongelmakäyttäytymisen ennaltaehkäisyssä on nuoren läheisten aikuisten rooli keskeinen. Tahtoa ja valintoja oikeaan suuntaan ohjaava kasvatus edellyttää vuorovaikutuksen toimimista aikuisten ihmisten ja nuoren välillä. Toimiva vuorovaikutus edellyttää kuuntelua, henkistä läsnäoloa ja todellisten tunteiden ja ajatusten ilmaisua puolin ja toisin. Ilman riittävää kiireetöntä läsnäoloa nuoren kanssa tämä ei ole mahdollista. (Purjo 2001, 83.)

Sanaton viestintä

Et saa koskaan toista mahdollisuutta ensivaikutelman luomiseen. Tyypillisesti vuorovaikutuksessa tehdään virhe, kun kokemattomuus peitetään auktoriteetin avulla. (Karpela 2007.)

” Hiljaa! Minä puhun nyt”

Sanattoman viestinnän on havaittu olevan kriittisissä tilanteissa myös luotettavampaa kuin sanallisen (Kauppila 2005, 34). Eritysnuorten keskuudessa moni kriisitilanne laukeaa opettajan rauhalliseen olemukseen, turvallisuuden ja ymmärtämisen viestiin. Moni nuori rauhoittuu, kun opettaja ohjaa nuorta hermostumatta, korottamatta ääntä ja olemalla henkisesti tilanteessa askeleen edellä.

TÄRKEÄÄ MUISTAA:

- ☺ Katsekontakti
- ☺ Kädet
- ☺ Pään asento
- ☺ Rauhoitteleva tai kuunteleva asento
- ☺ Puhenopeus

Katsekontakti luo tunteen, että aikuinen on huolissaan toiminnastasi. Toisaalta katseella voidaan saavuttaa nuoren kohdalla tietty yliote tilanteeseen, sillä monesti heikolla itsetunnolla varustettu erityisnuori ei kykene silloin saavuttamaan haluttua päämääräänsä hallita tilannetta, vaan hän helpommin alistuu vahvan persoonan omaavan aikuisen tahtoon. Käsillä voidaan kertoa paljon sanattomassa viestinnässä, kun ne ovat auki ja edessä. Nuori kokee tilanteen turvalliseksi, ei niinkään turvattomaksi. Myös pään asennolla on suuri merkitys sanattomassa viestinnässä. Se luo kriisinuorelle kuvan sinusta auttava, apua antavana ihmisenä.

Rauhoittelutilanne

Aggressio- oppinut nuori on yksilö, joka on tottunut sosiaalisessa tilanteessa saavuttamaan tavoitteitaan aggression avulla. Hänellä on alhainen impulssikontrollikynnys ja heikot ongelmanratkaisutaidot. Hän toimii negatiivisten ärsykkeiden vallassa kasvojen menettämisen pelossa. Tyypillistä varsinkin miehille on se, että valtaosa varoittaa ennen hyökkäystä. Puhutaan ns. taisteluritualeista. (Karpela 2007.) Sosiaalisesti sopeutumattomat nuoret eivät pysty peittelemään tunteitaan ennen varsinaista hyökkäystä. Heidän tunnetilansa on hyvin rauhaton. He liikehtivät hyvin hermostuneesti, puhuvat asiattomia, kasvojen ilmeet ja eleet muuttuvat voimakkaasti. Nuori toimii tilanteessa heikkojen vuorovaikutustaitojen ja ongelmaratakisutaitojen varassa hyökkäämällä ja yrittäen selviytyä tilanteesta voittajana. Tämä on opettajalle hyvin haasteellinen tilanne, mutta vahvan persoonan omaava opettaja osaa toimia riittävän tehokkaasti aggressiutilanteessa, kun nuori antaa käyttäytymisellään aikaa opettajalle kehittää tehokkaita strategioita tilanteeseen.

5.7 Rauhoittelun toimintamalli (Karpela 2007)

Varaa aikaa!

- Rauhoittelussa on tärkeää tunnepiikin ohittaminen, jonka jälkeen vasta voidaan saavuttaa nuoreen yhteys toimivaan vuorovaikutukseen.

Eristä tilanne

- Tärkeää on ohjata kannustava tai arvosteleva yleisö pois tai ohjata nuori toiseen tilaan esimerkiksi käytävälle.
- Ohjaa myös mahdollinen nuorta ärsyttävä aikuinen pois tilanteesta.
- Huomioi aseeksi kelpaavat välineet. Siirry eteen tai estä saatavuus huomaamattomasti.
- Sijoitu poistumisreitit lähelle

Etäisyys

- Turvallinen etäisyys on käsien ulottumattomissa.
- Sijoitu siten, että et ole uhkana hänelle, vaan nuorellakin on mahdollisuus paeta tilanteesta.
- Ota etäisyyttä huomaamattomasti, jos olet liian lähellä.

Tehtävänjako

- Älä mene koskaan yksin rauhoittelemaan, vaan ota mukaan ns. varmistaja esimerkiksi työkaveri. Tarvittaessa voidaan vaihtaa puhujaa, jos tilanne siltä näyttää.
- Useamman aikuisen läsnäolo voi estää aggression purkautumisen väkivaltana.

Tavoitteen asettaminen

- Kerro nuorelle, että olet laittanut merkille tunnetilan.
- ”Olet sen verran fiksun oloinen kaveri, että ymmärrät varmaan, miten nyt pitäisi toimia”
- Nimi tekee sinusta ja hänestä ihmisen.
- Sinulle ei makseta henkilökohtaisesta reagoinnista.
- Pysy aikuisena

Ratkaisun etsiminen

- ”Istutaan molemmat alas ja mietitään yhdessä”.
- Kysy nuorelta vaihtoehtoja, miten toimitaan jatkossa ja mitä hän toivoo minun tekevän.
- Korosta positiivisia asioita ja unohdetaan menneet (tunteenpurkaukset).
- Totea, että asia on nyt käsitelty (kun se on tehty, esimerkiksi seuraamuksista on sovittu).

On kuitenkin muistettava, että kaikki tilanteet eivät ole välttämättä enää rauhoittelutilanteita, vaan joskus tarvitaan nopeita toimia tilanteen hoitamiseksi. Näissä tilanteissa tarvitaan itsepuolustukseen soveltuvia käytännön voimakeinoja, joita jokainen työntekijä voi omalla kohdallaan miettiä, mihin asti minun voimavarat riittävät tilanteen selvittämiseksi. Sinun olisi hyvä osata irrottautua kiinnipitäjästä, sinun tulisi hallita väkivaltaisesti käyttäytyvän asiakkaan pidättäminen ja sinun pitäisi tarvittaessa, tilanteen niin vaatiessa, ostata perääntyä tilanteesta. Meidän jokaisen työturvallisuus tulee turvata työpaikalla, mikä asettaa entistä enemmän velvoitteita työnantajalle. Väkivaltatilanteiden toimintamallit on oltava jokaisen työntekijän tiedossa ja niitä olisi aina säännöllisesti harjoiteltava.

Konkreettisia toimenpiteitä, joita turvallisuuteen voidaan vaikuttaa työpaikoilla:

- työympäristön suunnittelulla muokataan työtiloista turvallisempia tilajärjestelyjen, kalustuksen, poistumisteiden, hälytyslaitteiden ja henkilökunnan keskinäisten yhteydenpitovälineiden avulla sekä huolehtimalla, että hälytyslaitteet ovat toimintakunnossa
- riskien järjestämisellä kartoittamisella ja ennaltaehkäisemällä; kokeilemalla ja ottamalla käyttöön väkivallan hallintaa tukevia hyviä toiminta- ja vuorovaikutustapoja, seuraamalla niiden noudattamista sekä ylläpitämällä hyviä toimintatapoja harjoittelun ja tiedotuksen avulla
- henkilöstön turvakouluttamisella; uusien työntekijöiden ja uusiin työtehtäviin siirtyvien työntekijöiden perehdyttäminen kohtaamaan mahdolliset väkivaltatilanteet vähentää uhan vaaraa ja tekee uhkatilanteet ”näkyviksi”. Perehdytys ja kouluttaminen tulee olla riittävää ja sellaista, että henkilöstö ymmärtää miten tilanteissa voidaan toimia
- laatimalla kirjallisen ohjeet vaaratilanteita varten, tiedottamalla ohjeista, seuraamalla niiden noudattamista sekä päivittämällä tarvittaessa ohjeita
- välttämällä yksintyöskentelyä töissä, joissa väkivallan uhka on ilmeinen ja huolehtimalla, että yksintyöskentelevät eivät joudu vaaraan ja saavat tarvittaessa apua
- varmistamalla työjärjestelyjen avulla väkivallan uhan alaisten töiden turvallisuus määrittelemällä, missä tehtävissä tehdään parityötä sekä miten henkilökunnan läsnäolo, yhteistyö ja yhteydenpito järjestetään
- järjestämällä väkivallan tai sen uhan kohteeksi joutuneiden jälkihoito, tiedottamalla asiasta henkilökunnalle sekä seuraamalla jälkihoitoon osallistumista sekä työntekijöiden selviytymistä väkivalta- ja uhkatilanteiden jälkeen
- kehittämällä väkivallan uhkatilanteiden ja sattuneiden väkivaltatilanteiden seuranta- ja arviointijärjestelmä ja velvoittamalla työntekijät ilmoittamaan työnantajalle väkivalta- ja väkivallan uhkatilanteista ([/www.tyosuojelu.fi/fi/vakivallanuhka](http://www.tyosuojelu.fi/fi/vakivallanuhka))

5.8 Työnohjaus henkilöstön voimavarana. Mitä työnohjaus on?

Työnohjaus on lähinnä pedagoginen työtapa, jonka tarkoituksena on työntekijän ammattiroolin ja -identiteetin vahvistaminen, kompetenssin lisääminen, stressihallinnan parantaminen tai ihmissuhdetaitojen kehittäminen. Työnohjauksen fokuksena voi myös olla minkä tahansa työntekijälle tärkeän aihealueen pohtiminen, kuten esimerkiksi aggressiivisen asiakkaan kohtaaminen.

Miten työnohjaus käytännössä tapahtuu? Työnohjaus on keskustelua yksilöllisesti tai ryhmässä ja siihen voidaan sisällyttää erilaisia vuorovaikutusharjoituksia, jotka kehittävät työntekijöiden ammatillisuutta ja mahdollisuutta selviytyä haasteellisista tilanteista. Olisi suotavaa, että työnohjaustapaamiset tapahtuisivat työpaikan ulkopuolella, tietyssä aikana, tietyssä paikassa, 1-2 vuoden ajan. Työnohjaus on luottamuksellinen sopimus työnohjattavan ja työnohjaajan välillä. (<http://www.ariadne-counseling.com/fin/coaching.html>)

Työnohjaus:

- lisää itsetuntemusta
- on työn ja työyhteisön toimivuuden tutkimista
- on suunnitelmallista ja tavoitteellista
- on selkeyden hakemista omaan työhön
- on johtajuutta tukevaa toimintaa
- on ajassa etenevä prosessi, jolloin oma rooli työyhteisössä tulee selvemmäksi ja työssä jaksaminen sekä kyky ongelmanratkaisuun lisääntyvät
- on säännöllistä (1-2 kertaa/kk, 1,5 h/kerta)
- voi olla yksilö-, ryhmä- tai työyhteisötyönohjausta

Erityisammattioppilaitosympäristössä työnohjaus voidaan nähdä ns. erityispedagoginen konsultaatio sekä työnohjaus yhdistettynä työmuotona:

- sopii luokan- ja aineenopettajille sekä koulunkäyntiavustajien ja opettajien muodostamille työpareille
- on erityispedagogista koulutusta (esim. luki-vaikeus, dysfasia, ADHD jne.) ja samalla myös työnohjausta, jolloin asiakkaan kanssa pohditaan erilaiseen oppimiseen ja käyttäytymiseen, kasvatukseen ja opetustyöhön sekä opettajuuteen liittyviä ilmiöitä ja työestetään niiden herättämiä ajatuksia ja tunteita. Esimerkiksi käyttäytymisongelmat voidaan nähdä syvällisemmin.
- työmuotoon voidaan liittää työnohjaajan mukanaolo oppitunneilla (ns. suora työnohjaus), minkä avulla saadaan aivan uusi ulottuvuus käsiteltäviin asioihin. Ulkopuolisen asiantuntijan roolissa nähdään objektiivinen näkökulma asioihin. (<http://www.työnohjaushakalisto.fi/toimiala3.htm>)

Ammattiopisto Luovin Muhoksen yksikössä työnohjaus on ollut selkeästi puutteena henkilöstön ammattitaidon ja työssäjaksamisen mahdollistavana voimavarana, joka tuli esille kyselyn vastauksista. Kun ihminen joutuu kokemaan uhkaavia ja mahdollisesti konkreettisia välivaltatilanteita, hänellä pitää olla mahdollisuus purkaa ahdistuksensa pois. Liiallinen ahdistavien tunteiden kasaantuminen aiheuttaa varmasti ennemmin tai myöhemmin työuupumusta. Pitkät sairauslomat ovat selkeä merkki työuupumuksesta, johon työnantajan on puututtava riittävän ajoissa

ja löydettävä sellaisia toimintamalleja työyhteisön kehittämisessä, jotka tähtäävät ennen kaikkea työntekijöiden työturvallisuuden, työolojen, työmenetelmien ja työn sisällön kehittämiseen.

Kokemuksia työnohjauksen vaikutuksista Muhoksen yksikössä ei vielä ole paljon saatavilla. Mutta eräiden työntekijöiden kanssa keskusteltuaamme, merkille pantavaa on ollut se, että olisi tärkeää löytää työnohjaukseen riittävän objektiivinen toimia, jotta asioista voisi puhua luottamuksellisesti. Työnohjaus on ollut yksikössämme lähinnä ryhmätyöohjausta, johon halukkaat ovat voineet osallistua. Mieltä painavista asioista on saanut jutella pienessä ryhmässä, joka on hyvin tärkeä ensiaskel vaikeiden tilanteiden purkuun. Varsinkin väkivaltatilanteiden purussa asiasta puhuminen helpottaa jo sinällään ja auttaa niihin tilanteisiin joutuneita ihmisiä pahimman yli.

Ammattiopisto Luovin Muhoksen yksikössä on kriisitilanteita ollut jo aika paljon, joka ilmenee kyselyn vastauksista. Työnantaja on havahtunut myös tilanteeseen ja Muhoksella on perustettu ns. kriisiryhmä tilanteiden jälkihoitoon. Kriisiryhmään kuuluu Muhoksen kunnan työterveydenhoitaja, Muhoksen yksikön oma terveydenhoitaja, yksikön johtaja, työsuojeluvastaava ja väkivaltatilanteeseen joutuneet työntekijät. Ryhmässä on käyty asiat läpi ja pohdittu miten väkivaltatilanteilta vältyttäisiin jatkossa. Näiden pohjalta laadittiin väkivaltatilanteiden seurantalomake, johon kirjataan kaikki väkivalalla uhkailut ja väkivalta tapahtumat. Tämä auttaa työnantajaa seuraamaan työympäristössä sattuvia kriittisiä tilanteita, joiden pohjalta voidaan kehittää työntekijän työturvallisuutta.

6 YHTEENVETO

Olemme käsitelleet työssämme laajasti aggressiiviseen käyttäytymiseen johtavia tekijöitä niin sosiaalis-emotionaalisten nuorten kuin kehitysvammaisten näkökulmasta. Kyselyn ja selvitysten pohjalta etsimme toimintamalleja, joilla aggressiivista käyttäytymistä voidaan hallita ja vähentää oppilaitosympäristössä. Samalla pohdimme keinoja, joilla voisimme tukea opettajien ja oppilaitoksen muun henkilöstön työtä haastavien nuorten kanssa. Opiskelijoiden yhä haasteellisempi käyttäytyminen edellyttää opettajilta jatkuvaa oman työn tarkastelua reflektiivisesti ja edelleen kouluttautumista kohtaamaan opiskelijoita, joilla on vuorovaikutuksessa suuria ongelmia aikuisten ja toisten opiskelijoiden kanssa. Aggressiivisen käyttäytymisen tunnistaminen, varhainen puuttuminen ja käyttäytymisen pedagoginen ohjaaminen ovat opettajan erityisiä haasteita työskenneltäessä Ammattiopisto Luovin Muhoksen yksikössä.

Esittelemme kehittämishankkeessa toimintamalliksi Puhe- judon keinoksi kohdata opiskelijoiden aggressiivista käyttäytymistä. Puhe- judossa on kysymys asenteista, miten kohdata vuorovaikutustilanteessa asiakkaan. Puhe- judon antamat mallit ovat hyvin toimivia kriittisissä tilanteissa. Tilanteen selvittämistä helpottaa se, ettei opettaja anna omille tunteilleen valtaa, vaan pyrkii toimimaan harkitusti, nuoren käyttäytymistä ohjaten ja antaen nuoren etsiä ratkaisua asiaan. On vaikea ratkaista ongelmaa, jos ongelma johtuu sinusta. Tämä ilmeni myös ongelmatilanteissa kyselyyn vastaajien kohdalla. Opettaja, ohjaajana tai aikuisena oleminen väkivaltatilanteissa vaatii ammattitaitoa, joka syntyy kokemuksien ja aidon tilanteissa elämisen kautta. Empaattisuus, aito halu nähdä nuoren sisälle on ensiarvoisen tärkeää varsinkin sosiaalis- emotionaalisten nuorten kanssa toimiessamme ongelmatilanteissa. Jatkuva hyökkäys auktoriteetteja kohtaan, kiroilu, satunnainen julmuus toisia kohtaan ja epäsosiaaliset käytöshäiriöt eivät johdu opettajasta, vaan ovat nuoren toimintamalli.

Ennaltaehkäisyn merkitys väkivaltatilanteiden vähentämisessä on tärkeää; opettaja ja ohjaaja tarvitsevat ”tuntosarvet” toimivan yksilö- ja ryhmädynamiikan saavuttamiseen opetustilanteissa. Kyselyyn osallistuneet opettajat ja ohjaajat korostivat puheen ja keskustelun merkitystä aggressiivisen opiskelijan rauhoittamisen keinoina. Rauhoittelijan eleet, ilmeet ja henkilökohtainen tilanteen lähestymistapa olivat ensiarvoisen tärkeitä. Toimiva vuorovaikutus edellyttää kuuntelua, henkistä läsnäoloa ja todellisten tunteiden ja ajatusten ilmaisua puolin ja toisin. Ammatillisessa erityisopetuksessa olevat oppilaat tarvitsevat riittävästi yksilöityjä tukitoimia selviytyäkseen ongelmiansa kanssa päivittäisistä vuorovaikutus ja opetustilanteista. Ristiriitatilanteita koulumaailmassa ei voida täysin välttää ja toisaalta ne voivat olla osa opetusta ”siedätyshoitoa” omaa elämää varten. Opiskelijat voivat oppia tilanteiden myötä rajoja, pitkäjänteisyyttä ja tilan antamista muille.

Turvallisella ja oikein suunnitellulla työympäristöllä on tärkeä merkitys uhkatilanteiden vähentämiseksi. Työtilojen turvalaitteet ja poistumistiet saattavat parantaa huomattavasti väkivaltatilanteesta selviytymistä. Työparin merkitys korostuu väkivaltatilanteiden hallitsemisessa. On myös tärkeää, että henkilökunta ei joudu yksin uhkaaviin aggressiotilanteisiin ja tilanteiden jälkihoitoon, vaan henkilöstöllä on mahdollisuus käsitellä ongelmat työyhteisössä. Henkilöstön turvakouluttaminen korostui myös kyselyyn vastaajien toiveissa ennaltaehkäisevänä toimena. Toivottiin jatkuvaa harjoittelua uhkaavissa tilanteissa toimimiseen.

Kyselyn vastauksissa ei nostettu esille työnohjauksen merkitystä. Työnohjaus voi kuitenkin olla yksi keino käsitellä esille tulleita vaikeita asioita, joita työntekijä on joutunut kohtaamaan työssään. Ammattitaitoisella ja suunnitelmallisella työnohjauksella parannetaan työntekijöiden työässäjaksamista, työhyvinvointia ja ennen kaikkea työturvallisuutta.

LÄHTEET

Cacciatore, R. 2007. Aggression portaat. Opetushallitus. Vammalan Kirjapaino Oy

Haapaniemi, L. 2003. Sopeutumattomien erityisluokkaopetus- konfliktisimulaattoriko? Tampereen yliopistopaino Oy Juvens Print

(<http://www.ariadne-counseling.com/fin/coaching.html>)

(<http://www.työnhajaushakalista.fi/toimiala3.htm>)

(<http://www.tyosuojelu.fi/fi/vakivallanuhka>).

Ikonen, O (toim.) Kehitysvammaisten opetus 1999. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki: Hakapaino Oy

Juntunen, H, Kehänen, V, Konnu, P. Uhkaavat tilanteet ensiapupoliklinikanhoitotyössä 2005. Etelä-Karjalan ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta, Ensihoidon koulutusohjelma. Opinnäytetyö 2005, Sarja C: opinnäytteitä 5.

Karpela, T. 2007. Puhe- Judo keinona kohdata vaikea asiakas. Luento Ammattiopisto Luovissa 4.6.2007.

Kauppila R. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot: vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. PS- kustannus. Jyväskylä

Luckasson, R (toim.) Kehitysvammaisuus. Määrittely, luokitus ja tukijärjestelmät 1995. Kehitysvammaliitto ry: Helsinki. Hakapaino Oy

Keltinkangas-Järvinen, L 1985. Aggressiivinen lapsi. Otavan: Keuruu

Keltomäki, R 1998. Neuropsykologia oppimisen ongelmien tulkinnassa. Teoksessa Numminen, H (toim.) Kehitysvammaliitto - Tutkimus- ja kokeiluyksikkö. Helsinki.

Kemppinen, P. 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: Kustannusvalmennus P & K Oy

Kerola, K & Sipilä, A 2007. Haastava käyttäytyminen. Tervaväylän koulu, Merikartanon yksikkö. Kalevaprint Oy

Kontio, M-L 2000. Laitoksessa asuvan kehitysvammaisen vanhuksen haastava käyttäytyminen ja hoitajan käyttämiä vaikutuskeinoja. Jyväskylän studies in education, psychology and social research 162. Jyväskylän yliopisto

Kontu, M. 2006. Ammattiopettajapersoonallisuus ja vuorovaikutustaidot huostaan otettujen nuorten erityiskasvatuksessa ja ohjaamisessa. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Ladonlahti, T 2004. Haasteita palvelujärjestelmälle. Kehitysvammaisiksi luokiteltu henkilö psykiatrisessa sairaalassa. Jyväskylän studies in education, psychology and social research 255. Jyväskylän yliopisto

Lagerspetz, K 1977. Agressio ja sen tutkimus. Helsinki: KK kirjapaino

Mäkelä, J. & Vierikko, I. 2004. Kuinka yhteys löytyy? Vuorovaikutusterapia huostaanotettujen lasten hoidon tukena

Ojanen, M & Seppälä, H 1997. Mikä hätänä? Kehitysvammaisten psykososiaalisen toimintakyvyn ja emotionaalisten häiriöiden arviointimenetelmän kehittäminen. Valtakunnallisen tutkimus- ja kokeiluyksikön julkaisuja 71. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki: Hakapaino Oy

Purjo, T. 2001. Nuorten katu- ja kouluväkivallan hallinta. Nuorten ongelmakäyttäytymisen ehkäisy aktiivisen puuttumisen ja kasvatuksen keinoin. Helsinki: Keep Cool Tiimi Oy

Salmivalli, Christina. 2005. Kaverien kanssa, vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä. PS-kustannus

Savolainen, A. 2001. Koulu työpaikkana

Sinkkonen, J. & Pihlaja P. 1999. ULOS umpikujasta: miten auttaa tunnehäiriöistä lasta?

LIITTEET**LIITE 1**

Uhkatilannekysely

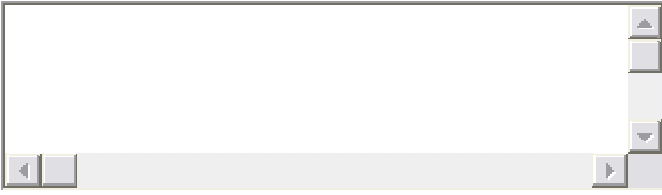
1) Oletko kohdannut työssäsi uhka- tai väkivaltatilanteita?

- En koskaan
- Kerran
- Muutamia kertoja
- Useasti
- Päivittäin

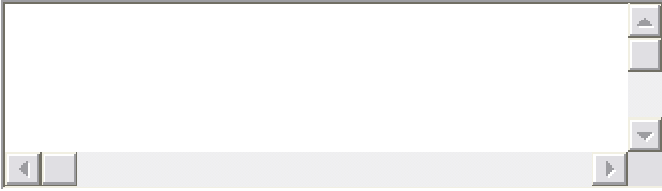
2) Onko uhkailu / väkivalta ollut?

- Henkistä väkivaltaa (nimitytely tai haukkuminen)
- Fyysisellä väkivallalla uhkailua
- Fyysistä väkivaltaa
- Henkistä ja fyysistä väkivaltaa

3) Kerro halutessasi yhdestä tai useammasta haasteellisesta tai vaikeasta tapauksesta. Mitkä tekijät mielestäsi vaikuttivat tapahtuneeseen?

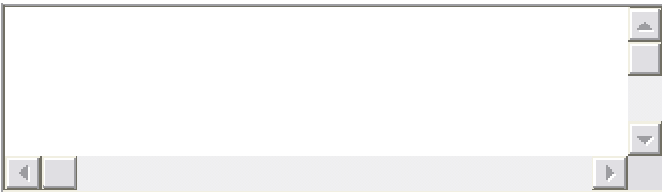
4) Mitä tilanteessa tapahtui?

5) Miten toimit tilanteessa?

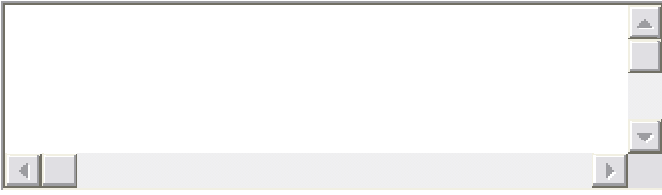
6) Oliko sinulla mahdollisuutta turvautua toisen apuun ko. tilanteessa?

7) Miten tilanteen jälkihoito hoidettiin?

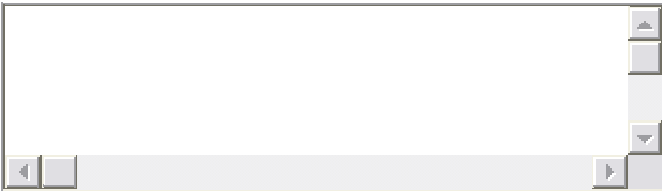
8) Oletko saanut koulutusta tai ohjeita tällaisten tilanteiden varalle?

9) Millaisesta koulutuksesta sinulle on ollut apua ammattitaidon kehittämisessä uhka- ja väkivaltatilanteiden varalle?

10) Mitä asioita sinä ehdottaisit työntekijöiden ammattitaidon kehittämiseksi uhka- ja väkivaltatilanteiden varalle?

Lähetä

LIITE 2

7 VÄKIVALLAN SEURANTALOMAKKEET

Ammattiopisto Luovin Muhoksen yksikössä käytetään väkivaltilanteiden seurannassa ja kartoittamisessa seuraavaa lomaketta:

TYÖTURVALLISUUS, HÄIRINTÄ JA EPÄASIALLINEN KOHTELU

Tämä lomake täytetään **AINA**, kun työpaikalla tapahtuu työturvallisuuden vaarantava tilanne, työntekijään kohdistuu fyysistä tai psyykkistä uhkaa tai kun työntekijä kokee tullessa epäasiallisesti kohdelluksi. Lomake palautetaan täytettynä esimiehelle, joka toimittaa **AINA** lomakkeen kopion työsuojeluvaltuutetulle.

Tapahtuma-aika ja paikka: _____

Tilanteeseen osalliset sekä muut paikalla olleet henkilöt: _____

Mitä tilanteessa tapahtui?

Mitkä tekijät vaikuttivat tapahtuneeseen: _____

Suoritetut jatkotoimenpiteet (esim. hoitotoimet, keskusteluapu): _____

Kaipaako tilanne jatkokäsittelyä? Minkälaista? _____

Muuta huomioitavaa: _____

Ehdotus vastaavien tilanteiden torjumiseksi: _____

Päiväys _____ **Allekirjoitus** _____

Yksikkö / toimipiste:

Esimies saanut tiedon tapahtumasta

Päiväys _____ **Allekirjoitus** _____

